

V RESNIH ČASIH

usmerjamo Jugoslovani svoj korak v 23. leto svojega državnega življenja. Že drugič smo praznik zedinjenja praznovali sredi krvave vihre evropske in svetovne vojne. Hvala Bogu! Jugoslavija je še ostala otok miru sredi besnečih vojne valov. Prosili in molili smo k Vsemogočnemu, da nam ohrani ljubljeno domovino izven vojnih grozot. Sami pa stojmo trdno na straži za svoj dragi dom. Pred Bogom in zgodovino smo odgovorni in zavezani, da očuvamo Jugoslavijo, ki so jo nam skozi stoletja s trudom in znojem, s trpljenjem in krvjo ustvarjali in pred 22. leti ustvarili naši dedje in očetje.

Jugoslavija! — je bil naš bojni klic sredi vihre zadnje svetovne vojne. Jugoslavija je bila tista nezlomljiva sila, ki je vodila srbskega vojaka preko Golgote albanskih gora. Jugoslavija je bila eno samo fanatično upanje slovenskih mater in deklet, ki so nabirale podpise za majsko izpoved leta 1917. Jugoslavija je bila sen naših fantov in očetov v sovražnih okopih.

Jugoslavija je bila tista silna moč, ki je iz avstrijskih vojakov ustvarila jugoslovanske-slovenske prostovoljce. Jugoslavija je bila zmagovalna vera, ki je narekovala slovenskemu voditelju v zadnji avdienci pri zadnjem cesarju avstrijske Nemčije ob prvem svitu naše svobode dve za monarhijo usodni besedi: »Veličanstvo — prepozno!«

Jugoslavija je naša trdna in neomajna vera, naše nezlomljivo zaupanje, naša življenjska moč v teh usodnih časih evropske zgodovine.

Jugoslavija ni bila ustvarjena zato, da bodo zgodovinarji nekoč zapisali, da je bila leta 1941. izbrisana iz evropskega zemljevida. Jugoslavija je bila ustvarjena zato, da bo na veke srečna domovina srečnega slovenskega, hrvaškega in srbskega naroda. Da pa bo Jugoslavija neokrnjena ohranjena za to svoje poslanstvo, moramo zanjo v sedanjem viharju stati budno na straži.

»Mi, ki imamo jasne ideale in se ne damo voditi od temnih sil, pripravimo se na vse borbe! Na dan, na plan, kdor hoče svobodno domovino! Naš Viipuri ne sme biti osvojen!« Te besede slovenskega voditelja dr. Korosca, ki jih je pred meseci govoril slovenskim akademikom, veljajo nam vsem.

Pripravljeni moramo biti na žrtve, ki jih od nas zahtevata naš narodni in državni obstoj. Z Jugoslavijo stojimo, z njo pademo, z Jugoslavijo smo povezani na življenje in smrt. Izven nje za nas ni ne narodnega ne državnega obstoja. V Jugoslaviji in samo v Jugoslaviji je Slovencev zajamčen svoboden verski, narodni, kulturni in gospodarski procvit ter napredek. Ker sta nam narod in država za vero prvi vrednoti in ker nam naša vera nalaga dolžnost ljubezni do domovine, jezika in naroda, moramo v obrambo teh naših svetih vrednot biti pripravljeni na vse, tudi na najtežje žrtve — pripravljeni vedno in povsod. Vihar, ki besni in podira okrog našega narodnega doma, mora najti vse Jugoslovane, Slovence, Hrvate in Srbe, združene, pripravljene in edine. Tako na znotraj složni in edini bomo na

zunaj močni lahko mirno zaupali svoje meje nepremagljivi jugoslovanski vojski.

Naši mejniki so potrjeni po krvi naših herojev; zavezani po njihovi krvi, bomo branili Jugoslavijo s svojo krvjo; branili bomo Jugoslavijo eno, edino nedeljivo — Jugoslavijo od Triglava in Karavank pa do Peristera in Belasice, od Bohinjskega pa do Ohridskega in Prespanskega jezera, od sinjega Jadrana do rodne — banaške ravni. Branili bomo zemljo Dušanovega carstva ob Vardarju z isto sveto ljubeznijo kot svojo rodno slovensko grudo. Branili bomo Bitolj, Skopje in Niš v trdni zavesti, da s tem branimo Maribor, Celje in Ljubljano. Bratje po krvi, potomci herojev s Kosovega polja, mučnikov Golgote albanskih gora, sinovi zmagovalcev s Cera in s Kajmakčalana pa bodo ramo ob rami s slovenskimi fanti čuvali skupni dom s Triglava in Karavank, z Drave in Mure.

Tako pripravljeni, zaupajoč nezlomljivi moči, ki izvira iz ljubezni do neodvisne in svobodne domovine, lahko brez strahu pričakujemo prihodnjih dni.

V prepričanju, da krivica ne more zmagati nad pravico, nasilje ne nad redom in sovraštvo ne nad ljubeznijo, se združimo vsi Slovenci, Hrvati in Srbi ne za smrt — ampak za novo, lepšo bodočnost vsem skupne domovine Jugoslavije.

Prvi december — novo leto naše državne svobode, Božič — praznik našega duhovnega prerojenja, Novo leto — praznik začetka novega kalendarkega leta, nas opominjajo, naj visoko cenimo vse vrednote, ki so nam od Boga dane po zasluženju prednikov in našem zasluženju. Letos obhajamo Božič in Novo leto v tihih molitvah zbrani za srečno bodočnost našega naroda, države in kralja. V teh dneh naj hite naše misli in tople želje tja v beli dvor nad sotočjem Save in Donave. Združeni vsi okrog prestola našega mladega vladarja ob nastopu leta, v katerem bo prijel za krmilo našega državnega čolnika, obljubimo, da bomo izpolnili oporoko njegovega blagopokojnega očeta: Čuvali bomo Jugoslavijo!

SLUŽBENE VESTI

Vesti starešinstva gasilske zveze

Gasilski pouk v šolah. — Ministrstvo za telesno vzgojo naroda je s svojim razpisom I. O. br. 5764 od 26. oktobra 1940 objavilo Gasilski zvezi odločbo ministrstva za prosveto IV. br. 1305 od 23. februarja 1940 in odločbo ministrstva za trgovino in industrijo IV. br. 26.929 od 25. julija 1940 glede pouka za gasilsko službo v šolah. Obe ministrstvi soglašata v tem, da se teoretični in praktični pouk šolske mladine in učiteljstva za protiletalsko zaščito vrši preko gasilskih organizacij. S tem je tudi vprašanje gasilskega pouka v šolah načelno rešeno. (Kolikor nam je znano, je ministrstvo za prosveto s svojim razpisom IV. br. 14.150 od 16. oktobra 1940 izdalo že posebna navodila za pouk v protiletalski zaščiti za vse srednje in meščanske šole, vendar ta navodila ne vsebujejo ničesar glede gasilskega pouka. — Op. uredništva.)

»Sodelovanje prebivalstva in gasilstva v protiletalski zaščiti« je naslov predavanju, za katerega sestavo je razpisala Gasilska zajednica donavske banovine posebne nagrade. Predavanja smejo obsegati 8—10 s strojem pisanih strani in smejo trajati do 50 minut. Nagrade znašajo 1500,

800 in 500 din. Rokopise treba poslati do 15. decembra t. l. donavski Gasilski zajednici v Novem Sadu, Kralja Petra II. ul. br. 11.

Vesti starešinstva Gasilske zajednice

Bencinska rezerva za vojno gasilstvo. — Kraljevska banska uprava dravske banovine v Ljubljani je s svojim razpisom Pov. Mob. št. 1622/1 od 5. novembra 1940 razglasila sledeče: Iz poročil posameznih občin je razvidno, da se praktične vaje nekaterih gasilskih čet zaradi pomanjkanja bencinske mešanice niso mogle vršiti. Ker je smatrati požarno zaščitno službo glede na sodobna vojna sredstva v primeru vojne kot eno izmed najvažnejših služb protiletalske zaščite, so potrebni ukrepi, ki bi omogočili gasilskim četam nabavo bencinske mešanice v toliki meri, da bi bilo omogočeno njih brezhibno poslovanje v mirnem in vojnem času. V nasprotnem primeru tudi organiziranje vojnih gasilskih čet nima pravega smisla.

Zaradi gornjih dejstev se vabite, da ukrenete potrebno, da se gasilskim četam omogoči zadostna nabava bencinske mešanice za motorne brizgalne.

O tamkajšnjih tozadevnih ukrepih nas izvolite obvestiti.

O tem se obenem obvesti Gasilska zajednica z naslednjim navodilom:

Vsaka gasilska četa naj vodi o tem posebno knjigo. V to knjigo je zabeležiti vse podatke o nabavi in porabi tekočega goriva.

Gasilske čete naj vedno izrabijo vse nakaznice za nabavo bencinske mešanice. V kolikor se ta ne bi uporabila pri požarih in vajah, se mora držati v zalogi kot vojna rezerva. Posameznim četam je po obsegu požarnega rajona in po HP motornih brizgaln predpisati količino vojne zaloge. Ta zaloge mora ostati nedotaknjena, odgovornost pa prevzamejo starešine gasilskih čet. Tamkajšnji zajednici naj dostavljajo gasilske čete o stanju vojne zaloge tekočega goriva tromesečna poročila.

Gasilska zajednica razglasa gornje kot obvezno navodilo (Pov. št. 6 od 6. novembra 1940) vsem gasilskim edinicam s pripombo, da bodo glede predlaganja poročil izdana posebna navodila.

Dodatek bencina za gasilske potrebe. — Kraljevska banska uprava dravske banovine v Ljubljani je s svojim razpisom VIII. št. 692/3 od 11. novembra 1940 objavila Gasilski zajednici glede bencina za gasilske potrebe sledeče:

Gasilskim četam so bile izdane nakaznice za kritje prijavljene potrebe po bencinski mešanici. Prejšnji mesec je nastalo splošno pomanjkanje bencinske mešanice, ker ni bilo špirta za mešanje. Na nastalo kalamiteto je tukajšnji oddelek brzojavno opozoril tako ministrstvo za trgovino in industrijo kakor upravo državnih monopolov. — Pokrenjeno je, da bodo gasilskim četam, kolikor se ni že zgodilo, takoj izdane nakaznice za bencinsko mešanico za nadaljnjo periodo. Iz dodeljene bencinske mešanice bi si morale čete ustvariti potrebno rezervo. Kolikor tega niso storile in jim dodeljeno gorivo za to ne zadošča, morejo zaprositi za nakazilo posebnega dodatka, odnosno ponovno prijaviti potrebo goriva, ki bo zadoščala tudi za stvaritev rezerve.

Tečaji in izpiti za poveljnike. — Vse tovariške gasilske čete, ki še nimajo nobenega člana s poveljniškim izpitom, nujno pozivamo, da prijavijo — v kolikor tega še niso storile — svojega poveljnika, oziroma namestnika v poveljniški tečaj. V začetku prihodnjega leta bo zajednica priredila v Celju, Ljubljani in Mariboru le še po en tečaj. Zadnji rok za prijave je 15. december 1940. Na poznejše prijave se ne bo oziralo.

Gasilski domovi, davčna prostost. — Gasilska zveza je 25. julija 1940 pod št. 1817 prosila pri merodajnih oblastvih, naj gasilske domove oprosti plačevanja zgradarine. Ministrstvo za finance, davčni oddelek, je s svojim razpisom od 2. okt. t. l., št. 61.314, preko beograjskega finančnega ravnateljstva obvestilo zvezo o sledečem:

»Gasilski domovi in gasilska orodišča so trajno oproščeni plačevanja zgradarine po točki 6. čl. 32. zakona o neposrednih davkih, v kolikor se domovi ali prostori v njih ne dajejo v najem proti plačilu, ampak se uporabljajo izključno le za gasilske domove in tem namenom neposredno služijo. — Kdor hoče te oprostitve biti deležen, mora v smislu določil predzadnjega odstavka člena 32. zakona o neposrednih davkih napraviti prijavo oni davčni upravi, na katere območju se zgradba nahaja.

Gasilska zveza je gornje s svojim razpisom št. 2576 od 7. novembra 1940 sporočila zajednici in ta objavlja ministrsko rešitev pod svojo št. 5540 od 15. novembra 1940.

STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE NAŠIH GASILCEV

Po zakonu o organizaciji gasilstva iz leta 1933. morajo imeti vsi gasilski poslovalci predpisan izpit. V to svrho prireja Gasilska zajednica že od leta 1937. dalje strokovno-tehnične gasilske tečaje za poveljnike, ki služijo kot predpriprava za polaganje poveljniških izpitov. Do letošnjega leta je bilo v Ljubljani 8, v Mariboru in Celju pa po 6 takih tečajev. Tečaji so trajali začetkoma po 4 dni, naslednjega dne se je pa sestala izpitna komisija, ozir. so bili izpiti. Z letošnjim letom pa se je zaradi izpopolnitve kakor tudi zaradi poglobitve predavanj, zlasti o pasivni zaščiti, tečaj podaljšal na 5 dni po 8 do 9 urnih predavanj in vaj, nakar se šesti dan vrši izpit. V dneh od 18. do vključno 22. novembra t. l. je priredila Gasilska zajednica 21. (specielno v Ljubljani 9.) tečaj, ki se ga je udeležilo 37 tečajnikov, med katerimi so bili tudi 3 gradbeni inženirji, ki jih je mestna občina ljubljanska službeno poslala na tečaj in k izpitom. Naslednjega dne je vseh 37 tečajnikov polagalo poveljniške izpite po predpisih o strokovni izobrazbi gasilskih častnikov, podčastnikov in gasilcev. Izpit je položilo 15 kandidatov z odličnim uspehom, 15 kandidatov z dobrim, dočim ima popravni izpit 7 kandidatov. Na tečaju so predavali naslednje predmete:

1. Zgodovina gasilstva, zakon in predpisi (g. Dolinar Josip).
2. Organizacija, upravno poslovanje in gasilska disciplina (g. Mežek Franc).
3. Gasilska strategija in taktika (g. ing. Dolenc Franc).
4. Stavbarstvo in varnostni ukrepi proti požaru (g. ing. Kham Lado).
5. Prva pomoč pri nezgodah in poškodbah z bojnimi strupi (g. dr. Mis Franta).

6. Teorija in tehnika gašenja, dim, dušljivi plini (g. ing. Dolenc Franc).
7. Obramba pred letalskimi napadi (g. ing. Dolenc Franc). — Organizacija pasivne zaščite (g. kapetan Toš Franjo).
8. Poveljevanje in redovne vaje (g. kapetan Toš Franjo).
9. Orodje in vaje z orodjem (gg. ing. Dolenc Franc in Zupančič Alojz).
10. Narodna zavednost (pisatelj g. Finžgar).
11. Tehnična pomoč pri letalskih napadih (g. ing. Dimnik Stanko).

Tečajnikov je bilo: iz Ljubljane 4, iz sreza Ljubljana-okolica 8, iz sreza Krško 4, iz sreza Radovliica 5, iz sreza Kranj 9, iz sreza Litija 2, iz sreza Škofja Loka 1, iz sreza Kamnik 2, iz srezov Logatec in Kočevje po 1.

Pri otvoritvi je tečajnike pozdravil v imenu Gasilske zveze njen starešina tov. Snoj Franc. Pri polaganju izpitov si je ogledal celo poslovanje izpraševanja v imenu kr. banske uprave šef mobilizacijskega odseka g. dr. Ogrin Franc z g. Nučičem Crtomirom, referentom mobilizacijskega odseka. Prav tako je obiskal izpraševalno komisijo, odnosno gasilce v imenu ljubljanskega župana načelnik zaščitnega oddelka g. direktor Jančigaj Franc. Tečajnikom pa je ob zaključku izrekel priznanje višji komisar g. Graselli Andrej, ki je obenem izrekel vodstvu zajednice, odnosno njenemu starešini, zahvalo v imenu mestne občine, da so se lahko prav v tovariškem razpoloženju z ostalimi tečajniki iz podeželja in industrijskih krajev udeleževali tečaja tudi 3 mestni uslužbenci, in izrazil veselje, da so mogli tudi z odličnim uspehom zaključiti svoje delo, ki so ga že prej par mesecev prakticirali pri poklicni gasilski četi v Ljubljani. Po nagovoru in primernem pouku starešine tov. dr. Kodra kot predsednika izpitne komisije je tajnik zajednice tov. Mežek Franc tečajnikom s kratko obrazložitvijo objavil uspeh izpitov, nakar se je vodstvu tečaja, odnosno izpraševalni komisiji, zlasti pa vsem predavateljem v izklesanih besedah v imenu

vseh tečajnikov zahvalil poveljnik prost. gas. čete Bled, Pogačar Viktor, z zagotovilom, da bodo po zadobljenih smernicah delo neomajno nadaljevali po svojih gasilskih edinicah ter se na ta način najprimerneje oddolžili za trud predavateljev ter žrtve Gasilske zajednice.

Na ta način je Gasilska zajednica dosegla, da se je od leta 1937. dalje do današnjega dne v 21 strokovnih tečajih izobrazilo 760 gasilcev, ki jih Gasilska zajednica smatra za usposobljene za samostojen nastop, oziroma za tehnično vodstvo v četah, čim jim članstvo to zaupanje poveri.

Ing. Franc Krajncič:

VPLIV OGNJA NA GRADBENI MATERIAL

(Nadaljevanje)

Mavec (gips). Velik pomen kot ognjavarno sredstvo ima mavec (gips). Če je ostro žgan pri 950°C in zmlet, je znan kot malta, če pa je malo žgan pri $120\text{--}130^{\circ}\text{C}$, služi za opeko, plošče (Rabitzeve). Slabo žgan mavec se odlikuje po visoki stopnji negorljivosti. To lastnost ima od velike količine (20 %) kemično vezane kristalne vode. Ta voda se pri 500°C izloči in izhlapi, toda pri tem procesu se temperatura mavca le malo dvigne nad 100°C . Mavčeve plošče imajo vložke iz trstike. Plošče služijo dobro kot obloga za druga bolj lahko gorljiva gradiva. Z njimi se obijajo stropovi in opažijo lesene stene. Trdnost proti udarcem in treslajem pa je majhna.

Lahka umetna gradiva. Ta gradiva so sestavljena večidel iz žlindre (premožgove ali iz visokih peči za pridobivanje železa), plovca, lave, azbesta, tufov in betona. Vse te snovi so lahke in luknjičave ter veljajo kot ognjavarne. Če so izpostavljene močnemu ognju, pregorijo samo na tistih mestih, ki so ogrožena, nadaljnje gorenje organskih primesi (lesa, lesne volne, plutovine, lepenke, slame itd.) pa je otežkočeno. Žarenje preneha, čim preneha ogenj. Lahka umetna gradiva (heraklit, porolit, eternit, salolit, tekton, insulit, tentext, celotex i. dr.) pa niso nosilna ter se uporabljajo le za neobremenjene gradbene dele, pregradne zidove, za izgradnjo podstrešij in kot obloga masivnih stropov. Največ vseh teh snovi vsebuje les ter prej ali slej le zgorejo. Impregnacija ne koristi mnogo, zato morajo biti oddaljeni od ognjišča enako kot leseni deli.

Malta. Odporna proti ognju je mavčeva malta (gipsova), leukolitna in trasova malta, medtem ko se apnena malta pri dolgotrajnem ognju uniči. Illovica nudi le majhen odpor proti ognju.

Omet. Požarna varnost zgradbe se lahko znatno poveča z uporabo odgovarjajočega ometa. Posebno je pri ometu važna finost peska. Za notranji omet je dober mavčev pesek, za zunanji pa apnena malta. Ognjavarnost dá malti predvsem njena nepropustnost za ogenj. Za železne konstrukcije se uporabljajo tako zvane Rabitzeve mreže, na katere se prime malta. Sicer pa se uporablja trstika in bakula (ozke lesene letvice). Ako hočemo dobiti vodotesen omet, moramo vodi dodati koloide (mastno kisle kovinske soli).

Steklo. Vkljub temu, da se steklo topi šele pri 1000°C , ne predstavlja na primer okensko steklo posebno požarnovarne gradiva. Steklo se lahko razbije, od vročine počí in propušča potem dim in ogenj. Da bi steklo obvarovali pred razpokanjem, so vložili v steklo žično mrežo, ki drži dele stekla skupaj ter potem ne propušča ognja in dima. Seveda bi šipe iz takega stekla v stanovanjskih hišah ne bile lepe, zato se v Ameriki že dolgo uporablja žično zrcalno steklo, kjer se žična mreža ne vidi. Slaba lastnost

žičnega stekla pa je ta, da se steklo v primeru gasilskega napada skozi okno, od zunaj težko razbije in radi tega ovira gašenje požara. Čim manjše so šipe, tem bolj so odporne proti vročini. Zelo dobro je tudi, če se nahaja med posameznimi šipami zrak. Dobro se obnesejo vzdana stekla s cementno malto. Če se stekla ne morejo vzdati, morajo biti v železnih okvirjih tako, da je možno neovirano raztezanje stekla. Imamo tudi šipe, ki so sestavljene iz ploščic (10/10 cm), ki imajo vmes medeninaste ali bakrene trakove, ki so elektrolitičnim potom zvarjene skupaj. Take šipe so zelo odporne proti udarcem, ne počijo ter ne propuščajo dima in ognja. (Elektrosteklo, elektrolitsteklo, galvanosteklo, mehanosteklo, prizmatično steklo.) Steklaki so votli ali polni komadi stekla, s katerimi se more zidati slično kot z opeko in cementno malto. Votli steklaki morajo imeti luknjice-zračnice, da jih segreti zrak, ki se razteza, ne raznese. Dobro se obnesejo steklaki z žičnimi vložki, slično kot pri šipah. Fuge med steklaki morajo biti najmanj 5 m/m, da ne nastanejo pri višji temperaturi zaradi raztezanja razpoke. Pri nadsvetlobah se uporablja tako zvani stekloželezobetonski na ta način, da se med posamezna ozka železobetonska rebra vložijo steklaki posebne oblike.

Toplotne izolacije. Sredstev, ki se uporabljajo kot izolacija proti toploti ali mrazu, imamo mnogo. Njihova uporaba pa je v mnogih primerih že povzročila požare, ker so ta sredstva odličen gorljivi material. Naj samo navedem nekatere: stisnjena šota (torfoleum — ki se pridobiva tudi na ljubljanskem barju), pluta, svila, klobučevina (filz), lasje, lesna volna, volnena tkanina, sladkorni trs, stisnjena slama, žagovina in drugo. Lastnost dobre izolacije daje tem snovem njihova luknjičavost. Luknjice (zrak) zadržujejo toploto. Če sedaj te snovi gorijo, jim nudi zrak v luknjicah dovolj kisika za gorenje. Radi tega se tak ogenj tudi težko opazi, ker ni posebnega dima. Šota (torfoleum) kot izolirni material se rada vname pri odtajanju zamrznjenih cevovodov z gorilnikom.

Radi požarne nevarnosti pri uporabi gori navedenih izolacijskih sredstev se nujno priporoča, da se ta sredstva nadomestijo z negorljivimi snovmi. Posebno v novih zgradbah naj se uporablja ognjavarne material.

Dobra izolacijska negorljiva gradiva so: azbest, plovec, pepel, žlindra. Zelo priljubljena je kremenica (kiselgur). To je mineralni prah, ki je nastal iz apnenih lupinic drobnih poginulih morskih živalic. Kremenica se z ilovico in vodo zmeša v kašo, ki se ji doda še vlaknatih snovi, da se prepreči pokanje. Kaša se nanaša v debelini 2—5 cm na predmet in ovije s platnenim trakom.

Za izolacijo se dobro obnese steklena volna, ki se uporablja za zatlačevanje instalacijskih delov. Slična je žlindrova volna, ki se napravi iz tekoče žlindre na ta način, da se ta piha skozi ozke odprtine s paro, pri čemer se tvorijo tanki svaljki. Žlindra ne sme vsebovati preveč žveplene kisline. Odlikuje se po nizki provodnosti toplote, negorljivosti, mali prostorninski teži in nizki ceni, zato je prvovrstni izolirni material in bo verjetno izpodrinila vsa druga sredstva.

Les. Les je poleg kamna najbolj razširjeni gradbeni material. Kljub temu, da lahko gori in da ga napadajo razne bolezni, ga železo in beton ne bosta tako hitro izpodrinila. Les je poceni in se ga dobi v vseh izmerah. Njegova obdelava je razmeroma lahka ter je po montaži takoj nosilen, kar na primer za beton ne velja. Obstojajo sicer nekateri lesovi v zapadni Av-

straliji (jarrah, karri), ki so skoraj negorljivi. Ta les pa je zelo dragocen in se ga uporablja samo za boljše železniške vagone.

Les gori pri 300° C.

V splošnem pa iz gradbenotehničnega ozira zadržanje lesa v ognju ni tako neugodno, kot se to splošno misli. Les je namreč slab prevodnik toplote. Lesena stena iz desk, ki na eni strani gori, je na drugi strani le malo topla. Pri daljšem gorenju nastane na lesu plast oglja, ki ovira pristop zraka k notranjemu zdravemu lesu in zato ne more dalje goreti. Nosilni deli konstrukcij, ki imajo večji prerez, se torej jako dolgo ne porušijo. Ta lastnost omogoča gasilcem gašenje objekta, ne da bi bili v nevarnosti, da se bo konstrukcija nenadoma zrušila, kot se to n. pr. dogaja pri železu. Notranjost lesa se zaradi ognja glede nosilnosti nič ne poslabša ter je enaka nezgorelemu lesu iste dimenzije. To velja seveda samo za zdravo jedro pod ogljeno plastjo. Pri gašenju lesenih delov z vodo se ne dogajajo neugodne deformacije. Vodni curek škodi le v toliko, kolikor odstranjuje varovalno ogljeno plast. Les se zaradi ognja ne raztegne mnogo, zaradi česar tudi lesena konstrukcija ne prevrne stene, na kateri sloni, kot se to dogaja pri železu.

Slaba lastnost lesa je njegova lahka gorljivost. V kratkem času lahko nastanejo veliki požari (skladišče lesa).

Zavarovanje lesa pred lahko vnetljivostjo se vrši na razne načine. Vsi ti načini pa seveda samo nekaj časa zadržujejo ogenj; popolnoma zavarovati se les ne da. Glajenje površine tramov, obsekavanje robov, razni namazi in popleski, impregnacija, obijanje lesa s pločevino, azbestom in drugimi negorljivimi snovmi, lahko obvarujejo les pred lahko vnetljivostjo in ovirajo močno gorenje.

Impregnacije, namazi, popleski. Vsi ti načini zavarovanja pred požarom veljajo večidel za les. S tem pa se seveda ne da absolutno zavarovati les pred ognjem, marveč se le podaljša čas, v katerem bi se sicer les razplnil.

Impregnacija je napojitev do jedra. Vršijo se s posebnimi pripravami v tovarnah pod visokim pritiskom. Snov, s katero les impregniramo, pa ne sme zmanjšati njegove trdnosti in elastičnosti. Sredstva za namaze so: galun, chlorcalcium, chlormagnezium, amonijev sulfat, bakreni sulfat, cinkvitriol, chlorcink, boraks, vodno steklo z glino in kredo, cinkovo belilo, apneno mleko, grafit in drugi. Mnogo teh namazov je strupenih in izločajo zdravju škodljive hlapce. Nekateri se radi odlučijo od lesa, drugi ga tako zamašijo, da ne more dihati in začne trohneti. V zadnjem času se pri nas uporablja sredstvo »antignit«, ki ga izdeluje tovarna v Guštanju. Poskusi z lesom, ki je bil namazan s to snovjo, so dali zadovoljive rezultate. Obijanje lesa s pločevino zadržuje sicer nekaj časa ogenj, vendar se tudi pločevina kmalu segreje in raztali. Zelo učinkovit pa je omet in obloga iz azbesta ali mavca.

Popleski so v največ primerih nevarni za požar. Sestavlja jih barva, kazein, laneno olje, firnež, terpentin, špirit, asfalt, celuloid in druga razna olja in smole, iz katerih so sestavljeni laki. Vse to predstavlja zelo lahko gorljive snovi. Edino tako zvani »Celon« laki (acetatlak) firme Eichengün v Nemčiji so negorljivi.

Tudi delo pri pleskanju je zelo nevarno radi snovi, ki se uporabljajo za topljenje, ozir. redčenje barve in lakov. To so razna lahka olja, ki pri

mešanju izhlapevajo in povzročajo nenadne eksplozije v prostorih, kjer se pleska. Odprta luč ali ogenj se v takih prostorih ne sme nahajati. Treba je skrbeti, da se dajo posode s tem materialom lahko (ev. avtomatično) zapirati, da se onemogoči dostop zraka. Še nevarnejše je delo z brizganjem. Treba je skrbeti v takem prostoru za dobro ventilacijo in onemogočiti, da bi se tvorile iskre.

Železo. Železo se je v zadnjem polstoletju kot gradivo izredno razširilo in izpodrinilo les, zahvaljujoč to svojim izrednim lastnostim, trdnosti in elastičnosti. Z železom moremo velike razpetine premostiti z razmeroma lahkimi konstrukcijami. Prednost ima tudi v tem, da ga lahko obdelujemo v tovarnah in sestavne dele na mestu uporabe samo montiramo.

Kot ognjavarni material v konstrukciji pa se je železo slabo izkazalo. Njegova slabost je lahka raztegljivost pri toploti in s tem tudi zmanjšanje njegove nosilnosti.

Če se temperatura dvigne za 100°C , se raztegne železna konstrukcija za $1/8401$ ($1 =$ razpetina). Železna vrata se v vročini zvijejo, če niso proti temu posebej zavarovana s križem (X). Čim se vrata zvijejo, ne predstavljajo v požarnem pogledu več mnogo, ker more ogenj in dim uhajati v sosednji prostor. Nosilnost železa se pri 500°C zmanjša že na polovico, pri 600°C pa na tretjino prvotne nosilnosti. To je seveda zelo slaba lastnost, ker je znano, da nastopijo pri požarih prav kmalu temperature 500°C in celo več (1200°C). Gašenje železnih konstrukcij je zato zelo nevarno, ker nikdar prav ne vemo, kdaj se bo konstrukcija zrušila. Železne konstrukcije se navadno v celoti porušijo.

Železo bi se moralo pred ognjem zavarovati z ognjavnimi oblogami. Poizkusi so pokazali, da take obloge zelo koristijo.

Med oblogo in železom naj ne bo zraka, ker se tak način ni dobro obnesel. Prav tako so obloge, ki se morejo odvzeti, slabe. Železne konstrukcije v primeri z drugimi niso slabše glede ognjavnosti, ako se skrbi za ognjavnost stebrov in gred in ako se železo čuva rje.

Obloge železnih konstrukcij so večinoma iz materiala, ki nima tako velike nosilnosti kot železo, zato je treba skrbeti, da obloge ne sodelujejo pri prenašanju teže, ker bi se v tem primeru kmalu odluščile od železa in ognjavnosti ne bi bilo. Železne konstrukcije so zelo obstojne proti razstrelilnim bombam radi svoje elastičnosti.

Vpliv ognja na razne gradbene dele. Vse gradnje se morajo graditi, kolikor je to mogoče, ognjavnarno. Napačno se sodi, da more sicer zgoreti en prostor v zgradbi, ali pa v najslabšem primeru eno nadstropje, ne pa cela zgradba. Pri požaru nastanejo visoke napetosti plinov, ki prodrejo skozi najmanjše luknjice v stropu po poti najmanjšega odpora. Koliko lažje pa se širi požar skozi razne odprtine, okna, vrata, stopnišča, dvigala, odprtine za transmisije i. dr.

Postavitev zgradbe. Zgradba naj se postavi tako, da bo najmanj od dveh strani dostopna za požarno brambo, in sicer v vseh njenih delih od kleti do podstrešja. Strogo pa je treba ločiti stavbe, ki so zelo nevarne za ogenj. Graditev naselja v tako zvanem redkem načinu je iz požarnih ozirov zelo priporočljiva, ker stoji vsaka hiša zase in je od vseh strani dostopna. Ta način predstavlja tudi za zračne napade večjo varnost.

Prehodi, prevozi. Na dvorišče naj vodi čimbolj raven prehod, širok najmanj 1.25 m in visok 2 m. Široki predvrtovi pred zgradbo ovirajo posta-

vitev gasilske lestve (največ 6 m). Prevozi naj bodo široki najmanj 2.50 m in široki 3.20. V ta prostor ne smejo segati stopnice, vrata, svetilke i. dr. Tlak pa naj zdrži 3500 kg kolesnega pritiska.

Dvorišča. Ako ima zemljišče več dvorišč, naj poteka prehod ravno v širini 2.50 m. Ozka, okoli in okoli zazidana dvorišča tvorijo nevarnost za širjenje ognja, ker učinkujejo kot dimniki. Praviloma se napravi dvorišča najmanj toliko široka, kolikor znaša višina najvišje zgradbe ob dvorišču. Ozka svetlišča so seveda tudi nevarna, ker omogočajo prenašanje požara iz enega nadstropja v drugo. V tem primeru morajo biti vse stene in zasteklitve ognjavarne.

Na dvorišču ne sme biti ob zgradbah nobenega predmeta, ki bi oviral dostop k stavbi.

Zazidava dvorišč z lopami in nastreški naj se prepove. Dvorišč naj se ne prekriva, če je pa to nujno, naj se napravijo iz ognjavarne materiala s posebnimi nastavki za lestve. Enako oviro kot nastreški predstavljajo tudi rampe, vhodi v kleti, ograje, drogovi za preproge, drevesa, svetilke in reklamne table na hiši. Razni vodi, telefon, električna, ovirajo gašenje požara. Balkoni na zgradbah so dobri, vendar morajo biti na vseh nadstropjih, nikakor pa ne samo spodaj. Na balkone se ljudje morejo rešiti.

Višina zgradb. V velikih mestih naj bo višina zgradb največ 22—24 m. Pri tej višini je mogoče z lestvami, ki imajo 26 m višine, doseči tudi zadnje nadstropje. Včasih se izjemoma dovoljujejo tudi višje zgradbe, ki pa morajo imeti pohodno streho. Od zunaj dostopno stopnišče mora segati nad streho, nastreškov in prekritja dvorišč ne sme biti.

Stebri. Pri novih zgradbah igrajo stebri veliko vlogo, ker zidovi niso več nosilna telesa, marveč se teža zgradbe prenese potom gred na stebre in odtod na zemljo. Napravi se posebno ogrodje — skelet. Najbolj so izpostavljeni ognju stebri, ki prosto stojijo. Pri požaru so nekateri stebri bolj izpostavljeni ognju kot drugi ter se radi tega neenakomerno raztezajo, zaradi česar nastanejo nevarne napetosti v konstrukciji. V interesu požarne varnosti naj bodo stebri dimenzionirani čim bolj bogato. Les iz stališča požarne varnosti ni slab material za stebre.

Kamen je slabši, posebno granit in peščenjak, ker hitro razpokata v ognju. Boljši je apnenec, ki kaže samo površinske poškodbe.

Beton je dober material za stebre, pri čemer se je pokazalo, da spiralna armatura ne doprinaša k ognjavnosti. Tudi okrogli stebri nimajo prednosti napram oglatim.

Železni stebri, ki so nezavarovani, le malo časa zdržijo višjo temperaturo. Kovani stebri so najslabši, nekoliko boljši so pa litoželezni stebri. Železni stebri bi se morali s posebnimi ognjavnimi oblogami oviti. Način, kako naj se ta obloga izvrši, še ni končno dožnan in se v tem pogledu vršijo šele poskusi. Stebri iz jekla ali iz lesa, ki imajo oblogo iz 1.5 cm ometa in 2.5 cm estriha iz cementa, veljajo kot ogenj zadržujoči. Podpore in stebri veljajo kot ognjavarne, ako nimajo luknjic in so izdelani v apnenocementni malti z opeko, peščenjaki, plovci, žlindraki i. dr. Podpore iz naravnih kamnov niso ognjavarne.

Stene. Obodni zidovi zgradb naj bodo ognjavarne in na podstrešju najmanj 25 cm debeli iz opeke, ali 15 cm iz betona. Lesene stene ne zdržijo ognja; ravno tako so slabe stene iz železnega predalčja ali iz valovite pločvine. Stena lahko zaradi ognja razpade ali pa se poruši zaradi raztezanja.

Lahko dobi razpoke, skozi katere se širi požarna vročina še v druge prostore, lahko postane vroča, tako da se vnamejo predmeti, ki na njej slonijo.

Najbolj pa morajo biti odporne proti ognju stene, ki ločijo dve sosednji zgradbi, tako zvaní požarni zidovi. Požarni zid ne sme imeti nobenih odprtín in tudi konstrukcija strehe naj ne sloni na njem. Nad strešino naj sega vsaj 20 cm. Tudi v notranjosti ene zgradbe se napravijo požarni zidovi, ki pa ravno tako ne smejo imeti odprtín za peči, za svetilna telesa, okna, vrata, transportnih trakov, cevovodov, kablov, prezračevalcev i. sl. Za večje dvorane se uporabljajo tako zvane požarne zaveses. Te so v razdalji 30—40 m in visijo pod stropom v višini 1 m ter sestojijo iz Rabitzevih mrež, žičnega stekla itd. Te zaveses so se dobro obnesle, ker je znano, da se ogenj najbolj širi v prostoru pod stropom.

Opečna stena se smatra kot ognjavarna. Slabša je stena iz votlakov, ker ti radi pokajo. Betonske in železobetonske stene imajo pri uporabi dobrega gramoza veliko odpornost proti ognju. Leseno predalčje ne zdrži dolgo, čeprav so predali izpolnjeni z dobro opeko.

Stene so v požarnem oziru boljše, ako so ometane. Omet pa drži le toliko časa, dokler ga ne uniči vodni curek.

Steklene stene in steklena okna niso ugodna, ker nudijo ognju le slab odpor in ovirajo radi padajočih razbitih delcev gasilsko delo. Ogenj zadržujejo najmanj 6 cm debele stene iz opeke, apnenih peščenjakov, žlindrakov, nadalje 5 cm debele betonske stene, gipsove plošče in tudi lesene stene, če so obojestransko ometane z 1.5 cm debelim ometom. Ognjavarne pa so 12 cm debele, polno zažugirane, z apnenocementno malto zidane stene iz opeke, apnenih peščenjakov, plovcev, žlindrakov, iz 10 cm debelega betona in železobetona.

Stropovi. Stropovi ločijo posamezna nadstropja med seboj. V požarnem oziru imajo nalogo preprečiti širjenje ognja navzgor in navzdol. Za stropove se zato zahteva čim večja ognjavnost. Poleg ognjavnosti se zahteva tudi čim večja vodonepropustnost radi škode, ki bi jo mogla napraviti voda pri gašenju požara.

Zidani oboki, ki so jih iznašli že Babilonci, Rimljani pa še izpopolnili, so ognjarni. V srednjem veku se je ta vrsta konstrukcij skoro čisto opustila. Skozi ves srednji vek in daleč v našo dobo so prevladovali leseni stropovi. Da se niso primerile večje nesreče radi požara, se je zahvaliti le dejstvu, da so bile dimenzije lesenih konstrukcij močnejše, nego bi to bilo potrebno za nosilnost. Največkrat je bil les ometan z ilovico in zgoraj pokrit s ploščami.

Skozi fuge (rege) v podu prodirajo ognjeni plini in širijo požar že dolgo prej, preden se strop sam vname in gori. Lesen strop se more smatrati pri običajnih razmerah, n. pr. pri stanovanjskih zgradbah ognjaren, ako ima slepi pod, vmes pa polnilo (pesek, prodec, žlindro i. dr.), ter mora biti spodaj ometan. Zavarovanje lesa od spodaj s pločevino je brez vsakega pomena. Iz požarnih ozirov bi bilo sploh priporočljivo, da bi se leseni podi odpravili in nadomestili z betonskimi. Treba je le skrbeti za zvočno izolacijo. Porozni opečni material služi dobro kot zvočna izolacija. Lesen pod je za vodo propusten, tako da navadno zelo trpijo pri podstrešnih požarih nižja nadstropja.

Stropovi naj imajo čim manj odprtín za razne vode, če pa jih imajo, naj se dajo ognjarno zapreti.

Za ognjavarnega se smatra strop iz železobetona v debelini 10 cm, iz opeke, apnenih zidakov, žlindrakov v debelini 12 cm. Podi naj bodo po možnosti tudi ognjavarni in za vodo nepropustni. Priporočljivo je, napraviti v podu nagib, da se more voda odtekat po posebni odprtini ven.

Okna. Požar se zelo lahko širi skozi okna v sosednja nadstropja ali na sosednje zgradbe. Na drugi strani pa okna omogočajo gašenje. Prevelika okna iz požarnih ozirov niso priporočljiva. Pri večnadstropnih tovarnah naj ima vsako tretje okno krilo v velikosti 60/100 cm neposredno nad okensko polico, da se morejo ljudje rešiti skozi okno. Zamrežitve oken naj se samo izjemoma napravijo, nikdar pa ne v gornjih nadstropjih. Strešna okna naj imajo najmanj velikost 80/80, da more gasilec na podstrešje.

Vrata. Vrata so v požarnem pogledu nevarne odprtine v steni. Skozi nje se širi ogenj v sosednje prostore. Zato naj bodo vrata tesna in neogorljiva. Najtežje je doseči nepropustnost za dim, saj že skozi ključavnico prihaja dim. Ob straneh morajo ležati vrata v pripiri iz kamna ali železa. Širina pripire znaša 3—6 cm, najmanj pa za debelino vrat. Navadno se pripira pozabi ali se pa namenoma ne naredi pri tleh. To pospešuje uhajanje dima in dostop svežega zraka h gorišču. Vse to velja predvsem za tovarne, ker v stanovanjskih hišah ni mogoče zaenkrat napraviti povsod ognjavnih vrat. V tovarnah pa so ognjavarna vrata umestna samo tedaj, če so dejansko zaprta. Zato se že med delom stremi za tem, da so vrata zaprta, ker bo v resnem primeru malokdo mislil na to.

Vrata se lahko napravijo tudi s samozaporo, ki se v primeru ognja sama sproži in zapre vrata. Dobro se obnesejo dvojna vrata.

Splošno prevladuje mišljenje, da so železna vrata ognjavarna. To nazarjanje je težko odpraviti, čeprav izkušnje pokažejo nasprotno. Železo kot gradivo se v primeru požara slabo obnaša, ako ni posebej zavarovano s kako oblogo. Železna vrata se hitro zvijejo in potem ne koristijo več mnogo. Priporočajo se takole napravljena vrata: lesena vrata iz trdega lesa, ali vrata iz kake druge snovi, ki ni gorljiva in ki v ognju ne izgubi svoje oblike, se na obeh straneh obje s pločevino. Pločevino drži na robovih posebno profilno železo, na vrata pa je pritrjena z vijaki in skozi celo debelino vrat. Žebliji se namreč pri požaru radi sami izpulijo. Betonska vrata niso praktična, ker so zelo težka.

Izhodi. Kjer se zadržuje večje število ljudi, morata biti vsaj dva izhoda, ki naj bosta čimbolj oddaljena med seboj. Izhod naj bo najmanj 1 m širok. V primeru panike se napravi pri izhodu obok iz ljudi tako, da sploh ni mogoče ven. Za tak primer se priporoča sledeč način. Človek naj se z vso močjo upre nazaj in naj se pusti potisniti ven.

Izhodi morajo imeti vrata navzven. Vrata morajo biti posebej označena tako, da so že od daleč vidna. Med obratom ne smejo biti zasilni izhodi zaklenjeni. Najbolje je sploh, ne uporabljati ključavnice, ker se prav lahko zgodi, da v primeru sile sploh ni nikjer ključa, ali da ni pravi itd. Na zapiro zasilnih izhodov je treba polagati veliko važnost.

V zgradbah imamo še druge odprtine v stropu in stenah, ki prav tako pospešujejo širjenje požara. Skozi šahte, dvigala, transmisije, transportne trakove, mostovže i. dr. se more širiti požar. Potrebna je zato ognjavarna ureditev vseh takih odprtin in ureditev za zapiranje v primeru potrebe s posebnimi zaklopkami.

Strehe. Največ požarov v stanovanjskih stavbah nastane v podstrešju. Les v bližini dimnikov ali druge gorljive snovi se rade vnamejo in požar se po podstrešju hitro širi, posebno če je dovolj navlake na razpolago.

Strehe, pokrite s slamo in lesenimi škodljivci, niso ognjavarne. S strešno lepenko krite strehe dajo že varnost pred zublji. V splošnem se pa na negorljivost strešnih konstrukcij ne polaga velike važnosti. To pa zato, ker je pri požarih zelo koristno, če strešina kmalu pregori in je potem olajšan dostop vodi za gašenje. Zelo težko se gasijo kovinske strehe. Pri dolgih podstrešjih se mora napraviti več požarnih zidov, ki naj segajo nad strešino za 25 cm do 1.50 m.

Ogenj zadržujejo strehe iz 5 cm debele železobetonske plošče, azbestno cementne plošče (salonit, eternit), betonske plošče. Proti ognju odporne pa so strehe iz 10 cm debelega betona, železobetona in jekla z ognjavarno oblogo.

Stopnišče. Ogenj se skozi stopnišče širi v vertikalni smeri. Po stopnicah napadajo gasilci ogenj, po njih se ljudje rešujejo iz gorečih zgradb. Najvažnejše za stopnice je poleg njihove nosilnosti njihova odpornost proti ognju. Stopnice naj ne bodo preozke in naj bodo lahko dostopne. Noben prostor naj ne bo več kot 25 m oddaljen od stopnic. Stopnišče pa naj ima neposreden izhod na prosto. V velikih hišah in zborovalnih dvoranah naj bo dvoje stopnišč. V tovarnah in povsod, kjer lahko nastopi panika in s tem vrtinci ljudi in zgostitve na stopniščih, naj se predvidijo dovolj široke, enostavne in pregledne stopnice brez ovir. Posebno nevarne so posamezne stopnice, ki se ne opazijo. Preko njih se ljudje spotikajo in ovirajo hitro premikanje.

Stopnice iz železa niso priporočljive, ker postanejo hitro vroče in zgubijo tudi kmalu svojo prvotno nosilnost.

Nevarne so tudi prostonosne stopnice iz granita in drugih naravnih kamnov, ker v ognju kmalu popokajo.

Lesene stopnice so nevarne; lahko se pa zboljšajo, ako se od spodaj omečejo z malto ali obijejo z ognjavarnimi ploščami.

Dimniki. Vsaka stavba mora imeti dovoljno število dimnikov. V eno dimniško cev se smejo speljati največ 3 kurišča in to samo iz enega nadstropja. Dimniki morajo biti solidno izvršeni iz negorljivega materiala, ker trpijo zelo radi neenakomernega segrevanja, radi čiščenja in radi dimniških požarov. Dimniki morajo biti zidani ter morajo imeti v kleti in na podstrešju čistilne odprtine. V bližini dimnikov, posebno pa dimniških vrat, ne smejo biti leseni deli ostrejša ali kaka druga lahko vnetljiva snov. Posebno moramo paziti na bližino dimnikov iz kovinskih cevi.

Vkljub vsem varnostnim ukrepom, vsemu pouku in svarilu, se požari popolnoma nikdar ne bodo dali preprečiti. S porastom mest rastejo tudi izviri požarov. Na malem prostoru je nakopičenega mnogo najraznovrstnejšega materiala.

Najboljše sredstvo proti požaru je, da se že vnaprej z gradbenimi ukrepi prepreči nastanek in širjenje požara. Važno je to zato, ker od odkritja požara pa do začetka gašenja poteče precej časa. To pa marsikateri spozna šele, ko je kaj takega sam doživel. Večkrat se radi štednje zanemari varnost. To prav gotovo ni prava štednja.

Pravilni gradbeni ukrepi naj torej vnaprej preprečijo požar. Spoznavanje teh gradbenih ukrepov je dobro naložen kapital.

Še toploto po stanovanjih so »racionalirali«

Vojna vselej prinese s seboj najraznovrstnejše »dobrote«, ki so jih predvsem deležni vsi tisti, ki se jim življenje že v zibelki ni nič kaj prijazno nasmehnilo. Izredni vojni časi zahtevajo tudi izredne ukrepe, s katerimi se morajo ljudje — hočeš nočeš — sprijazniti, ker tako zahteva dobrobit skupnosti. Tako nas je vojna obogatila tudi za izraz »racionaliranje« in nam seveda na drugi strani vzela vse, kar je treba pod to besedo razumeti. Racionalirati na primer porabo živil, goriva, obleke in podobnih stvari bi se reklo poskrbeti za pametno omejitev porabe teh stvari spričo dejstva, da jih bo zaradi vojnega stanja morda v bodoče še bolj primanjkovalo kot jih že zdaj. Danes menda prav povsod v Evropi »racionalirajo«. In sicer vse mogoče bolj ali manj nujne potrebe. Da pa bi se bili kje spravili tudi že na temperaturo po stanovanjih in jo začeli predpisovati, tega pa doslej še nismo slišali. Pa se je vendar tudi že to zgodilo, in sicer celo v Svici, v deželi, ki jo je ostali svet še do pred kratkim gotovo smatral za najsrečnejšo. Ta nenavadna novica je prišla iz Bukarešte in jo prinašajo tudi tamkajšnji časopisi, ki pišejo, da je bila švicarska vlada zaradi tega, ker Svica ne more več uvažati zaradi britanske zapore iz prekomorskih držav, prisiljena omejiti porabo živeža, goriva in obleke, na drugi strani pa tudi toplote, ki sme vladati v stanovanjih, točno takšne kakor je predpisano.

Karel Luckmann, pov. gasilske čete KID, Jesenice

GASILSKA TAKTIKA

(Nadaljevanje)

Naslednja, manj pogosta vrsta gozdnega požara je **vršni požar**, to je požar, ki je zajel tudi krošnje dreves. Vršni gozdni požar nastane v zvezi s talnim požarom, če ta zaide v vejevje gozdnega drevja. To se rado dogaja pri mladih, zlasti igličastih nasadih. V takih nasadih je talna odeja zelo posušena, zaradi česar rada gori. Izžarevajoča vročina posuši tudi igle višjih vej in tako se ogenj naglo veča, zlasti če je veter in le-ta raznaša ogorke. Nasprotno pa je vršni požar v čistih listnatih sestojih bolj redek, ker košate listnate krošnje niso tako izpostavljene vročini. Tudi mešani sestoji in gosto strnjeni sestoji so pred požari bolj varni. Razredčeni sestoji pa so bolj zračni in imajo bolj suho talno odejo, zato rajši gorijo. Izmed vseh dreves gori najraje bor, če stoji na revnih, peščenih tleh.

Bolj redki vrsti požarov sta podtalni požar in požar drevesnega debla. **Podtalni požar** nastane, če se v tleh vnamejo z zemljo pomešane gorljive snovi, n. pr. suhe korenine ali šota.

Požar drevesnega debla nastane le v duplu napol strohnelega drevesa po neprevidnosti ljudi (otrok, pastirjev, gobarjev, lovcev), ki hočejo iz dupla z dimom izgnati kakšno žival, n. pr. večerico, polha in kuno, ali hočejo izžgati sršenovo gnezdo. Če zaide tak ogenj tudi v vejevje, je to lahko usodno za vsa drevesa bližnje okolice, zlasti če je veter. Redko kdaj povzroči strela požar drevesnega debla.

Veter ima velik vpliv na moč in širjenje poljskih in gozdnih požarov. Ker veter popoldan in proti večeru navadno pojema, in ker se proti večeru tudi ohlaja ozračje, se proti večeru tudi zmanjša moč požara. Dočim ogenj okoli polnoči skoraj preneha, ga jutranja sapa zopet razplamti. Zato naj se morebitni veliki požar najbolj intenzivno gasi baš ponoči, ker tedaj je največ izgledov za popolno udušitev požara. Vrhu tega ni take vročine in dima, zato je gašenje manj naporno.

Učinek poljskih in gozdnih požarov je odvisen od njihovega obsega in moči, pa tudi od stanja (starosti in gorljivosti) prizadetih rastlin. Površen talni požar, ki ob vetru hitro leti skozi sestoj, zavzema sicer večji obseg, toda poedinim stebлом, odnosno deblom povzroča manj škode.

Le v sestojih z gosto travnato odejo povzroči poznejše odmiranje mladega igličastega pa tudi listnatega drevja. Posredno pa škoduje tudi odraslemu drevju, ki prične hirati, nakar se zaredi škodljivi gozdni mrčes. Tudi ta je igličastemu drevju bolj nevaren nego listnatemu. Slednjemu tudi vršni gozdni požar ni tako nevaren kakor igličastemu.

Podtalni požar povzroča veliko škodo, ker uniči skoro vsa drevesa, čijih korenine je poškodoval. Na večjih pogoriščih, na katerih se ne da hitro obnoviti zarast z drevjem, poganja plevel in grmičevje. Dokler pa tla niso pokrita, odnašata voda in veter zemljo in tla postanejo manj rodovitna. Kakor že omenjeno pa vpliva močno zmanjšana zarast tudi na podnebne in ozračne razmere celih pokrajin.

Spričo teh in sličnih nevarnosti zakonodajalec ni samo uredil organizacije borbe proti gozdnim požarom, temveč predpisuje tudi razne **požarnovarnostne mere**, ki naj preprečujejo gozdne požare. Dobro je, da spoznamo nekatere teh predpisov, ki so:

V gozdu je na splošno prepovedano kuriti ogenj. Le gozdnemu osebu in drvarjem je radi kuhanja hrane dovoljeno, da kurijo ogenj v zaprtih kolibah ali na očiščenih prostorih, ki niso na vetru. Pred odhodom morajo ogenj z vodo ali zemljo popolnoma pogasiti, odnosno zasuti. Ob suši oblast lahko prepove sleherno kurjenje ognja v gozdih.

Noben ogenj v gozdu ne sme ostati brez nadzorstva. Ob vsakem ognju naj bo pripravljenih dovolj ljudi in sredstev za gašenje morebitnega začetnega požara.

Ob suši in vetru je požiganje nezaraščenih ploskev v gozdu ter sežiganje dračja, plevela in drugih odpadkov prepovedano.

V gozdu se ne smejo odvreči vžigalice in ogoriki, dokler niso skrbno ugašeni.

Okrog kovačnic, kop in apnenc mora biti prostor temeljito očiščen od vseh gorljivih snovi; istotako okrog bajt in kolib, v katerih so ognjišča. V burji gozdne kovačnice ne smejo obratovati, pri kopah in apnencah pa je treba daleč naokrog paziti, da morebitne iskre ne zanetijo požara.

Ob železniških progah se mora gozd v varnostnem pasu temeljito očistiti suhega listja, dračja, praproti in sličnih gorljivih snovi. V oddaljenosti 20 m od tira se mora vzdolž proge izko-

Anton A. Smodič:

Gasilstvo pri starih Rimljanih

Ze prastari narodi so poznali organizacije za obrambo pred požari, a Rimljani so imeli celo vojaško disciplinirane gasilce ne samo v Rimu, ampak tudi v vseh večjih mestih svojega ogromnega cesarstva. V dobi rimske republike so bile požarne mere kljub mnogim odredbam zelo pomanjkljive in celotni ustroj takratnega gasilstva sploh ni odgovarjal potrebam. Sicer bi moral biti prisoten pri vsakem večjem požaru sam konzul — s tem seveda ogenj še ni bil pogašen — in tresviri capitales, neke vrste policijska komisija je najprej pod nadzorstvom aedilov skrbela za gašenje požarov, a visoka gospoda ni samo prišla čisto prepozno na kraj nesreče in tudi oni niso mnogo vplivali na izid požara, ker pač ni bilo pravega vodstva in reda. Šele sposobni cesar Avgust se je energično zavzel za vso stvar in skrbel, da so mesto Rim razdelili na 14 požarnih okrajev. On je bil ustanovitelj vojaško organizirane požarne straže in gasilskega moštva. Siphonarii-gasilci so bili razdeljeni po mestu na sedem odredov, od katerih je vsak štel 1000 mož. Razvrščeni so bili nadalje na sedmih postajah in vsak odred je bil določen za dva mestna okraja. Noč in dan so morali biti pripravljeni z vsem potrebnim gasilnim orodjem. Na čelu jim je stal poveljnik praefectus vigilum in njegov položaj je spadal med najvišje in najodličnejše viteške službe. Tudi imovitejši Rimljani so imeli svoje lastne gasilske odrede, s kate-

rimi so, da bi postali priljubljeni, često pomagali drugim, če je bilo potrebno. O cesarju Klavdiju pravijo, da se je sam udeležil gašenja pri mnogih požarih.

Tudi pri nas v starem Poetoviju so bili požari na dnevnem redu in Rimljani so jih skušali omejiti, kakor so pač znali in mogli ter si pri tem tudi izprosili božjega varstva in pomoči. Prebivalci v mestnem delu, imenovanim po boginji dobička »Vicus Fortunae« (danes Spodnja Hajdina pri Ptuj) so iz občinskega premoženja postavili velik mramornat oltar bogu Vulkanu, zaščitniku ognja v zahvalo za rešitev pred požarom. Vulkan je bil namreč pri Rimljanih nekako to, kar je pri nas Sv. Florjan. Mnogo njemu posvečenih spomenikov najdemo v raznih rimskih naselbinah širom naše domovine. Ni čuda, da so postavili ravno Vulkanovo svetišče nedaleč od rimskih žitnic, v katerem območju je bila tudi rimska carinarnica na Spodnji Hajdini. Kasnejša arheološka izkopavanja so odkrila še velikanski obseg teh skladišč, lesenih lop, delavnic in drugih poslopij, ki so stala tesno druga ob drugi ter so bila verjetno deloma še pokrita s slamo. V zemeljskih plasteh se je v razni globini pokazalo, da so požari večkrat upepelili ves ta okoliš. Zato je jasno, da so si Rimljani izprosili pri zaščitniku ognja Vulkanu pomoči in brezdvomno so imeli med uslužbenci sužnji žitnic in carinarnice tudi tukaj svojo stalno požarno stražo in gasilce. To domnevamo tembolj, ker je v neposredni bližini tekla Studenčnica, oziroma reka Drava.

pati plitev, približno 1 m širok jarek. Dno jarka se mora tekom leta večkrat prekopati, da se ne zaraste. Na vsakih 20 m dolžine se mora izkopati enake prečne jarke, ki segajo od glavnega jarka do železniškega nasipa in razdelijo varnostni pas na več varnostnih predelov. Na varnostnem pasu naj se prvenstveno goji listnato drevje; pri igličastih drevesih pa je treba do višine 3 m odsekati vejevje.

Kdor zapazi v gozdu ali ob gozdnem robu zapuščen in neugašen ogenj, ga mora takoj pogasiti. Če tega ne more, naj o požaru nemudoma obvesti stanovalce bližnje hiše, da pridejo na pomoč in da obvestijo merodajne činitelje. Kdor tega ne stori, zapade kazni.

Toliko o bistvu in naravi gozdnih požarov in o predpisih, ki urejujejo njihovo preprečenje in gašenje. Več o tem vsebuje razprava »Gozdni požari«, ki jo je napisal ing. Zmago Zierfeld in ki jo je leta 1938. priobčil naš strokovni list »Gasillec«, potem pa založila Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani v posebni knjižici. Knjigo morajo imeti predvsem gasilski častniki in podčastniki.

Pripominjamo, da velja večinoma in smiselno vse, kar je povedano o gozdnih požarih tudi za poljske požare.

Naslednje vrste obravnavajo taktiko gašenja gozdnih in poljskih požarov, kolikor pride v poštev za gasilce in gasilske edinice, ki so bile pozvane na pomoč.

b) Smernice za taktiko gašenja

1. Če prejme posamezni gasilec poziv občinskega ali vaškega starešine, komandirja orožniške postaje ali drugega merodajnega činitelja, naj sodeluje pri gašenju gozdnega ali poljskega požara, se mora takoj odzvati in oditi na določeno zbirališče gasilnih mošttev. Potrebno orodje (n. pr. lopato, kramp, žago, motiko, grablje ali vedro) mora vzeti s seboj. Na zbirališču se mora javiti dotičnemu činitelju, nakar naj se ravna po njegovih navodilih.

2. Če gasilska četa bodisi tiho ali slišno alarmira člane, naj se ti takoj in kakor običajno podajo v gasilski dom, odnosno orodišče. Tu naj se zbero v običajne gasilske in samarijanske roje.

3. Kot običajno naj prevzame po činu najstarejši gasilec poveljstvo, določi naj potrebno šte-

vilo rojev, dodeli naj jim potrebno orodje in naj jih nemudoma vodi na požarišče, odnosno na kraj, kamor je bilo zahtevano. Če je požarišče brez večjih težav dostopno in če se nahaja v njegovi bližini stoječa ali tekoča voda, naj vzamejo edinice s seboj brizgalne in potrebne dolžine cevovodov. To naj store, ne glede na to, ali poziv izrecno zahteva tako pomoč ali ne. Če ni dostopnih mest za črpanje vode, naj dodeli poveljnik vsakemu gasilskemu roju po nekaj lopat in krampov, žago in sekiro in če ni boljšega orodja tudi po nekaj motik in grabelj. Gasilci naj vzamejo s seboj tudi dimne maske.

4. Na požarišču naj se javi poveljnik onemu, ki vodi gašenje in naj mu poroča o številu rojev, odnosno gasilcev; pove naj mu tudi, s kakšnim orodjem gasilci razpolagajo.

5. Poveljnik naj poizve pri voditelju gasilne akcije vse okoliščine, ki se nanašajo na lego in vrsto ogroženih polj, odnosno gozdov, na obseg požara, na možnost in verjetnost njegovega razširjanja, na terenske in ozračne prilike ter končno na lego stoječih in tekočih vod. Če je v bližini razgledna točka, s katere je dober pregled na požarišče, naj povabi poveljnik voditelja gasilne akcije tja na izvid. Skupno naj se domenita o kraju in obsegu pomoči, ki naj jo prožijo edinice gasilske čete.

6. Poveljnik naj v nobenem primeru ne prevzame naloge, ki ji po številu gasilcev in orodja ni dorastel, razen če mu voditelj gasilne akcije dodeli potrebno ojačenje v ljudstvu in orodju. Če vidi, da mu hoče voditelj akcije naprtiti nesorazmerno težko nalogo, da bi tako samemu sebi in ostalemu ljudstvu, ki je dolžno gasiti požar, odvezal delo in dolžnosti, naj poveljnik to odkloni. To naj stori vljudno, toda odločno. Pri tem naj se sklicuje na zakonske predpise. Z ozirom na boljšo opremo pa naj poveljnik radevolje prevzame v okviru celotne akcije tisti odsek, ki je najbolj ogrožen in v katerem se utegne požar najbolj razširiti.

7. Poveljnik naj se v nobenem primeru ne odreče poveljstvu nad svojimi edinicami, odnosno poveljstvu na prevzetem odseku. Tudi naj ne privoli v to, da mu voditelj gašenja razbije edinice in njegove gasilce porazdeli v druge odseke in med ljudi, ki mu niso podrejeni. V vsakem primeru naj varuje enotnost in ugled gasilske čete.

Poleg običajnega gasilskega orodja, čebrov, kavljev in lestev so Rimljani tudi rabili črpalke in brizgalne, ki se po svojem principu le neznatno razlikujejo od današnjih.

Ctesibius iz Aleksandrije v Egiptu, sodobnik slavnega Ptolemeja Euergeta, je iznašel dvojno tlačilno črpalco, ki je v glavnem zgrajena po istih načelih kakor naše požarne brizgalne. Rimski pisatelj Vitruvij jo izčrpano opisuje po spisih njenega iznajditelja, ki so se pa izgubili. Podobno črpalco, le v nekoliko izboljšani konstrukciji, verjetno po vzorcu Heronovemu, učenca slavnega Ctesibija, so odkrili koncem prejšnjega stoletja v Italiji. Po Vitruvijevem opisu je bila brizgalna sestavljena iz dveh med seboj povezanih tlačilnih črpalok in Heronove buče, danes veternik imenovane.

Lahko si mislimo, kako je brizgalna delovala. Oba bata se gibljeta v škornjih izmenjaje navzgor ali navzdol. Ko gre bat na eni strani dol, pritiska izprva zrak, pozneje vodo skozi zaklopnico v veternik; bat na drugi strani gre takrat gor, zrak pod njim se razredčuje, zunanji zrak pa pritiska vodo skozi sesalno cev v škorenj pod bat. Ko gre desni bat dol, tlačí vodo v veternik, škorenj na levi se polni z vodo. Dvigajoč bata izmenjaje gor in dol, se privaja v veternik vedno več vode, ki stiska ondotni zrak in tako povečuje njegovo napetost. V veterniku zgoščeni zrak tira potem vodo skozi krajšo ali daljšo cev na plano, in sicer s tem večjo silo, torej tudi tem višje, čim večja je nje-

gova napetost. To pravo so Rimljani prvotno uporabljali v kopališčih za pretakanje vode v razne bazene, pozneje pa so jo splošno uvedli v gasilstvu.

Tudi kemična sredstva v borbi proti ognju niso bila Rimljanom po vsem tuja. Predlog, naj se poslopja, oziroma tramovje prepoji z galunom, so, kakor se zdi, kot nepraktičen zavrgli. Zavarovalnice proti požarom v današnjem smislu sicer niso poznali, vendar je bogataš bolje odrezal kakor siromak, ker so mu z vseh strani nadoknadili škodo in po pravici je padel mnogokrat sum na gospodo, da si je sama zažgala domove. Pri večjih požarnih katastrofah so tudi cesarji pomagali z znatnimi vsotami denarja, da bi tako lajšali splošno gorje ljudstva.

Božič pri starih Slovencih

Ko so Slovenci zapustili svojo zakarpatsko domovino, niso tam pustili ali pozabili svojih starih navad, šeg in uredb. Politična zgodovina nas uči, da se je njihova upravna uredba ujemala z načinom, kakršnega so bili vajeni v svoji prvotni domovini in kakršnega so poznali tudi vzhodni slovanski rodovi, zlasti Rusi. Saj nas takoj prva listina, ki govori o alpskih Slovencih ob priiliki ustanovitve kremsmünsterskega samostana leta 777., z vso nedvomnostjo poučuje, da je bila slovenska dežela — podobno kakor tudi ruska — razdeljena po vojaškem polkovnem (polk, hrv. puk = ljudstvo) številčnem sistemu v desetnije, ki predpostavljajo nadaljnje višje edinice stotnije in tisočnije, oziroma županije, ter navaja

8. Poveljnik naj vodi svoje edinice po najkrajši poti v odsek, ki ga je prevzel v obrambo in s katerega naj njegove edinice izvrše napad proti leglu požara. Hoditi ne smejo prehitro, da jih pot preveč ne upeha, kar bi jih onesposobilo za uspešno gašenje. Po številu gasilskih rojev in dolžini prevzetega odseka naj ga poveljnik razdeli v pododseke, ki naj jih poveri poedinim rojem v varstvo. To lahko stori spotoma, čim je četa prišla v svoj odsek. Pri tem pa mora imeti dovolj pregleda na položaje v tem odseku. Če ga nima, naj gre poveljnik z rojniki do prve razgledne točke na kratek izvid. Vsakemu rojniku naj točno opiše lego in razmejitvev pododseka kakor tudi nalogo, ki je poverjena roju. Da naj mu tudi potrebna navodila, odnosno pojasnila, ki se nanašajo na obseg in nevarnost požara, na terenske in zračne prilike, po potrebi pa tudi na lego stoječih ali tekočih voda, ki naj služijo brizgalni. Končno naj jim označi tudi kraj poveljnikovega središča, kamor naj rojniki pošiljajo važna obvestila.

9. Poveljnik naj si izbere najboljšo razgledno točko v obrambni črti svojega odseka za poveljniško mesto. Odtod naj vodi podrejene gasilske in samarijanske edinice. Ta točka mora biti vsem rojem znana in dostopna. V njeni neposredni bližini naj bosta ambulanta in zbirališče četnih rezerv.

10. Poveljnik mora imeti dober pregled na celoten položaj v svojem odseku. Ker poveljniškega mesta praviloma ne sme zapustiti, razen v primeru utemeljene potrebe, naj mu rojniki od časa do časa pošiljajo poročila o položaju v njihovih pododsekih. Ta poročila naj se nanašajo na obseg požara in na morebitno možnost, da se še bolj razširi, na smer vetra, na potek in uspeh gašenja, na terenske prilike in slično.

11. Poveljnik mora položaj in prilike svojega odseka dobro poznati, zlasti zarast in konfiguracijo tal. Vedeti mora za grebene in za vodotoke, za jezera in močvirja, pa tudi za širša pota, ceste in preseke, za travnike in poseke, sploh za vse prekinitive zaraščenih sestojev, preko katerih se ogenj sploh ne, ali le težko širi. Dobro je, če razpolaga s pregledno karto ali detajlnim načrtom dotičnih gozdov. Vedeti mora, kam piha veter in do kam prenaša iskre in ogorke. Točno mora tudi vedeti, kje je ogenj, kam in kako naglo se širi in kakšni so ogroženi sestoji. Pri gozdnih sestojih mora vedeti, ali so čisti iglavci, čisti listovci, ali so mešani. Vedeti mora tudi, ali ležijo ogroženi se-

stoji v ravnini, ali na kakšnem pobočju. Šele nato lahko pravilno presoja celoten položaj, nakar more izdati smotrne in pravilne odredbe glede obrambe in gašenja.

12. Istotako mora tudi rojnik poznati položaj in prilike svojega pododseka, da more temu primerno in v okviru celotne akcije izdati smotrne in pravilne odredbe glede obrambe in gašenja.

13. Kakor pri vseh požarih se mora tudi pri poljskih in gozdnih požarih braniti predvsem ono, kar ogenj še ni zajel. Šele če je obramba popolnoma zasigurana, preidemo na napad proti leglu požara. Pri napadu moramo spotoma in sproti pogasiti živ ogenj. Pri večjih požarih moramo obrambo zastaviti ob in vzdolž tekočih ali stoječih voda, cest, presek in sličnih prekinitev zaraščenih sestojev, preko katerih se ogenj sploh ne, ali le težko širi.

14. Če ni primernih prekinitev zaraščenih sestojev, moramo na obrambni črti napraviti poseben varnostni pas, in sicer tako, da ogenj v tem pasu ne najde nobene hrane več in da se mora požar ustaviti, čim doseže ta pas. Tako »zajezimo« požar. Pravimo tudi, da ga »zagradimo«. V varnostnem pasu moramo na hitro roko odstraniti talno odejo, to je listje, vejevje, travo, steljo, mah, grmovje itd. To netivo moramo odložiti na tisto stran varnostnega pasu, ki je obrnjena od požarišča. Snovi, ki jih je ogenj že zajel, pa moramo vreči čim globlje v samo požarišče, da ne zanesemo ognja preko varnostnega pasu. Ko smo odstranili glavno netivo, moramo na varnostnem pasu zemljo nekoliko prekopati, oziroma zrahljati, da nastanejo gola tla.

15. Če se nam poleg talnega bliža tudi vršni požar, potem moramo posekati tudi vsa drevesa, ki stoje na varnostnem pasu, da ga ogenj v krošnjah dreves ne preskoči. Drevesa moramo podirati na stran, ki je obrnjena od požarišča. Podreti jih moramo preden jih zajame požar. Pri navadnem talnem požaru ta prekinitev sestoji ni potrebna, pač pa moramo drevesa do višine 3 m oklestiti.

16. Na obrambni črti, ki ne sme biti nikjer pretrgana in ki naj bo enakomerno zasedena z branilci, pričakujemo naval ognjenega valja. Črto moramo trdovratno braniti. Sproti moramo pogasiti iskre in sleherni ogenj, ki se pojavi izza obrambne črte. V to svrho tolčemo z lopatami po gorečih tleh ali pa otepamo s svežimi, košatimi vejami (listavcev ali iglavcev) po ognju in iskrah.

za te odrede tudi imena načeljujočih oseb. Še dolga stoletja so Slovenci živeli po svojem lastnem slovenskem pravu (institutio solavenica), ki se posebno izrazito kaže v obredu ustoličenja novega karantanskega deželnega kneza. V gospodarskem oziru so si zemljo razdelili v tako imenovane slovenske kmetije (hobae sclavaniscae), ki so jih merili z orali, obdelovali pa s svojim lesenim ralom in ne s težkim, železnim plugom, ki bi mogli z njim obdelovati več zemlje, pa bi zato morali plačevati tudi še enkrat večje davščine.

Obdržali pa niso le svojih starih gospodarskih in politično-upravnih uredb, marveč tudi svojih davnih šeg in navad v svoji novi domovini niso opustili. Teh niti potem, ko so se že pokristjanili, niso popolnoma zavrgli. Krščanski misijonarji so se sicer trudili, da bi Slovenci vsaj na svoje stare poganske bogove čimprej pozabili. Posrečilo se jim je res, da so polagoma imena glavnih božanstev prešla iz ljudskega spomina. Niso se pa dala iztrebiti nekatera stoletja trajajoča, v pravadnini izvirajoča obredna izročila. Mnogi poganski običaji so na ta način živeli tudi v krščanski dobi še dalje.

Cerkev jih ni nasiloma iztrebljala, marveč jih je često le preoblekla, jim dala krščansko vsebino in ime ter jih prilagodila svojim predpisom in lastnemu obrednemu načinu.

Tudi praznovanje zimskega, božičnega sončnega solsticija je moralo krščanstvo ali odpraviti ali pa v svojem smislu preurediti. Stari Slovani in z njimi Slovenci so po božje častili ogenj. Na to

še danes spominja običaj, da se v ogenj ne sme pljuvati. Pravoslavni ruski popi so še v 16. stoletju morali svoje spovedance spraševati, da li ne častijo ognja kot boga. Pri nas pa pravijo Prekmurci (v nekoliko pokristjanjeni obliki pač), da vidi požigalec v svojem ognju poslednjikrat obličje božje.

Z ognjem najožje združeno je bilo božanstvo sonca, na kar spominja naša ljudska pripovedka, da je martinček bil nekoč človek, ki ga je Bog spremenil v žival, ker je sonce molil. Po neki kajkavski legendi je sonce poslalo na zemljo petelina, oznanjevalca svetlobe in novega dne, da bi vodil človeški rod. Zato je veljal petelin za daritveno žival sončnemu in ognjenemu božanstvu; njegovo prisposobo srečujemo še sedaj pogosto na strehah, da bi odvrčal šibo ognja, ki ga je sam predstavljal.

O božiču, ko se sončna luč tako rekoč znova poraja, so pogasili na vseh ognjiščih stari ogenj. V peči so potem prinesli novega, neomadeževanega, čistega ognja iz skupnega kresa, ki so ga zanetili na ta način, da so drgnili kos lesa ob drugęga ali pa so ga s kamnom ukresali. Temu novemu živemu ognju so pripisovali posebno skrivnostno moč, ki daje zdravje, rodovitnost in svežo rast. Na Koroškem in v slovenski Benečiji so še sredi 19. stoletja zažigali božične kresove, goriški Slovenci so pa na ognjišču žgali lesen panj z imenom božič (tudi blažena palica imenovan), ki so mu ponujali vina iz maolike in ęa tudi polivali z njim. Ta leseni božič (ruski koljada, srbski

Tako v kali udušimo vsak nov požar. Če je močan veter, naj se postavi nekaj straž globlje izza obrambne črte, kajti veter prenaša iskre in ogorke tudi na večjo daljavo.

17. Čim je napad ognjenega valja odbit in moč ognja zlomljena, naj se sproži protinapad. Izmed dotedanjih branilcev obrambne črte določimo one, ki naj napadajo. Po položaju in okoliščinah (n. pr. jakosti vetra) naj bo to vsak drugi, ali vsak drugi in tretji gasilec. Potem prevzame polovica, odnosno tretjina, dotedanjih branilcev obrambo na toliko širši fronti.

18. Napadalci naj počasi (korak za korakom) prodirajo proti leglu požara, pri čemer naj spotoma pogasijo sleherni ogenj, na katerega naletе. To morajo storiti sistematično in na celi fronti napada. Za seboj ne smejo puščati živega ognja, zlasti če je nevarnost, da se znova razplamtí. Rojnik mora napad osebno voditi. Skrbeti mora za nepretrgano zvezo z napadalci sosednjih pododsekov, pa tudi za zvezo z obrambno črto lastnega pododseka. Po potrebi mora branilec obrambne črte poslati potrebno ojačenje. Pod nobenim pogojem se ne sme zanemarjati obramba te črte, ki ji gre v vsakem primeru prednost.

19. Če bi kljub vsemu talni ogenj na kakšnem mestu preskočil obrambno črto, in če bi se požar širil v sosednji sestoj, potem moramo na dotičnem mestu takoj zastaviti rezervo. Če ploskev ni prevelika in tudi ogenj ni prehud, porazdelimo razpoložljivo moštvo po celi ploskvi. Ljudje rezerve naj tolčęjo z lopatami po gorečih tleh ali naj otepajo s svežimi košatimi vejami po ognju. Delati morajo hitro in odločno, da tako rekoč na mah udušijo ogenj na novem požarišču. Če pa je ogenj velik, ęe izžareva hudo vročino in ęe se močno dimi, potem delimo rezervo na dve skupini, vsako po en ali več rojev. Ena skupina naj napada ogenj z lopatami in vejami z ene strani, druga skupina z druge, tako da se ogenj vedno bolj zožuje. V vsaki skupini naj se določi nekaj ljudi, ki naj odstranjujejo vse netivo iz območja novega požara.

20. Na krajih, kamor vleče veter in se vali dim, postavimo gasilce, ki imajo dimne maske ali vsaj gobe, namočene v kis. Če so izpostavljeni tudi hudi izžarevajoči vročini, moramo gasilce na takih mestih zamenjati s posebnimi namestniki. Ti se morajo z njimi v krajših presledkih večkrat menjavati tako, da se del moštva na manj izpostavljenem mestu vmes lahko odpočije.

21. Dokler imamo opraviti zgolj s talnim požarom, ki se še ni preveč razplamtel, je naš posel lahek. Če hitro, odločno in smotrno posežemo vmes, bomo kmalu opravili z ognjem. Tak talni požar lahko otepamo in udušimo s svežimi, košatimi vejami, lahko pa ga tudi zamečemo z zemljo ali peskom, če imamo lopate pri roki. Najbolje napadamo goreče ploskve od obeh strani, ker ovirata dim in vročina napad proti vetru s čelne strani. Na enak način postopamo tudi, ko gasimo številna mala legla požara na samem pogorišču.

22. Če pa se je začetni talni požar močno razplamtel in se deloma spremenil v vršni požar ter se razširil na večjo ploskev, potem je gašenje zelo naporno in dolgotrajno, zlasti če je veter in če so kraji nedostopni in brez vode. V tem slučaju mora vrhovni voditelj urediti redno izmenjavanje gasilnih moštvev v dveh ali treh izmenah na dan kakor tudi njihovo redno preskrbo s hrano in brezalkoholno pijačo. Za slednjo se priporoča topla, ne premočna kava. Mrzla voda za te ljudi ni priporočljiva, ker so razgreti in ker bi taka voda povzročila prehlajenje črevesja. Poveljnik naj se pobriga za redno izmenjavanje in preskrbo svojih ljudi.

23. Če pri katastrofalnih gozdnih požarih (zlasti v igličastih pa tudi v mešanih nasadih in sestojih) ne uspemo, da z že opisanimi ukrepi »zagradimo« požar, moramo seči po zadnjem sredstvu, to je znetiti moramo protiogenj. S primerno ležečih in dovolj širokih varnostnih pasov, kakor so: gozdne preseke, ceste, železnice, potoki, mlade poseke, široke brazde itd., požigamo talno odejo v smeri proti požarišču. Tako odvezamemo gozdnemu požaru vse lahko netivo in ko doseže ognjeni valj požgano ploskev ob varnostnem pasu, požar hitro pojema. Ko znetimo protiogenj, moramo ob varnostnem pasu znetiti neprekinjen ognjeni valj. Z mahanjem košatih vej ga moramo razplamteti v smeri proti ognjenemu valju, ki se od pravega požarišča vali proti nam. Oba valja naj se srečata dovolj oddaljeno od varnostnega pasu, da bo njegova obramba čim zanesljivejša. Dobro moramo za varovati hrbtno stran protiognja, da izza varnostnega pasu ne nastane nov požar. Ko smo glavni ognjeni valj ustavili in je bramba varnostnega pasu popolnoma zagotovljena, preidemo na napad in začnemo na požarišču sistematično dušiti številna mala legla požara. Pri tem postopamo, kakor je opisano pod točko 17. in 18. teh smernic. Protiogenj je najbolj uspešno sredstvo, vendar se nam

badnjak) je dobil od vsega nekaj, kar je prišlo na božično mizo. Drug drugemu so prigovarjali, češ »daj mu, daj«, v zahvalo pa so pričakovali od tega ognjenega božiča, da bo navzočim darovalcem podelil zdravje, mir, moško potomstvo, rodovitnost ter sploh »vso dobro srečo«. Pepelu božičnika so pripisovali zdravilno, plodovitost povzročajočo in vsako zlo odvrčajočo moč, ki se je dala prenesti ne le na človeka, marveč tudi na živali, hišo, polje in vrt.

Božični kresovi in opisani običaji lesenega božičnika kažejo, da so božič praznovali Slovenci že kot pogani. Na ta predkrščanski izvor kažejo tudi srbske narodne pesmi, ki je v njih izražena želja, naj bi dale krave obilo mleka, da bo v njem mogoče okopati »Božiča, tega mladega Svarožiča«. Božič je pomaniševalno ime za boga sonca Svaroga, ki ob tem času vstaja k novemu življenju. Na tega mladega Božiča, ki »nosi tovor žita — Da zaseje njive — Da urode rodom« spominja okolnost, da devajo na Belokranjskem na sveti večer poleg hlebcev božičnika pod namizni prt tudi po nekaj zrn različnega žita (prosa, pšenice, fižola ni turščice), ki dajejo potem rodovitnost in imajo zdravilno moč.

Sirom po Sloveniji je tudi navada, da pečejo za božične praznike posebne hlebe kruha, božič imenovan, katerih zadnji se načne na praznik sv. Treh kraljev in se imenuje poprtnik. Pečejo ga iz različnih zelišč, ki jih je najbolj nabrati na veliki sončni praznik poletnega kresa. Med najbolj skrivnostna zelišča pa so

pristevali praprot. Kdor je njegovo seme in cvet obral v kresni noči, ta razume govorico drevja, rastlin in živali, napravi se lahko nevidnega in njemu so odprti vsi zakladi podzemnega sveta. To čarodejno rastlino so med drugimi zelišči predvsem mesili v božični kruh, ki se zato imenuje poprtnik, kar izhaja iz staroslovanske oblike paprotnik = praprot.

Na pogansko obredno jed spominja že v tem, da poprtnik dobi vsak član družine, pa tudi vsaka domača žival. Otrokom drži oče kos poprtnika v primerni višini, do katere se mora otrok vzpeti, da potem tistega leta toliko zraste. Živini dajejo prihranjeni poprtnik tudi ob boleznih, zlasti pa pri spomladanskem odgonu na pašo, da jo varuje na planini pred boleznijo, kačjim pikom in strelom.

Pri starih Slovencih je ostala od nekdaj v posebnih čislh kaša. Saj pripovedujejo stari arabski pisci, da je bilo proso skoro edino žito, ki so ga Slovani gojili in pridelovali. Zato jih je ta jed tudi v poznejših stoletjih, ko so se življenjske prilike že bistveno spremenile in jedilni list dodobra spremenil, spominjala nazaj na prvotne razmere. Vrh tega je po starem naziranju bila prosena kaša s skledo predpodoba in znamenje sonca, ki so ga Slovani — kakor smo slišali — po božje častili. Kašo so nastavljali na okno škra-tu, da bi jim v zameno prinesel drugih zemeljskih zakladov.

(Se nadaljuje)

Naroči »Gasilca« in plačaj takoj naročnino!

lahko ponesreči in zato naj se ga zaneti le spoznamo z merodajnimi činitelji.

24. Če hočemo izraziti vršni požar »zagraditi« v samem sestoju, moramo v primerni razdalji od požarišča napraviti dovolj široke neprekinjene pre-seke. Posebno široke naj bodo na čelni strani požara, kamor piha veter, letijo iskre in se v krošnjah vali ognjeni valj. Drevesa na presekah podiramo v smeri, ki je obrnjena od požarišča. Preseka mora biti izgotovljena še preden jo doseže ognjeni valj. V nasprotnem primeru smo tratili čas in delo in ponoviti moramo naše napore na drugem, bolj oddaljenem mestu. Ob burji, ki prenaša iskre in ogorke na veliko razdaljo, moramo globoko v sestojih izza obrambne preseke postaviti številne požarne straže. Ti morajo iskre in ogorke takoj zadušiti. V kali morajo zadušiti tudi vsak nov požar.

25. Debelne požare, to je ogenj v duplih dreves, pogasimo na ta način, da zamašimo dupla, odnosno odprtine v deblih z zemljo ali rušjem. Če jih tako ne moremo pogasiti, poderemo drevesa in pokrijemo ogenj z zemljo ali peskom.

26. Podtalne požare, ki gorijo pod vrhnjo plastjo, moramo »zagraditi«. V to svrhu moramo v primerni razdalji od požarišča izkopati dovolj globoke jarke. Dno jarkov naj bo $\frac{1}{2}$ m globlje od plasti, do katere sega podtalni ogenj v zemljo. Zato moramo predhodno ugotoviti, kako globoko v tleh gori. Tudi moramo ugotoviti, kako hitro in v katero smer se ogenj širi. V to svrhu naj se izkoplje nekaj poskusnih jam, pri čemer je treba paziti na morebitne strupene pline. Izolirne jarke proti podtalnemu požaru moramo izkopati okrog in okrog požarišča, in sicer predvsem na strani, ki jo podtalni požar najbolj ogroža. To moramo storiti pravočasno, še preden se požar razširi do izolirnih jarkov. Če je voda pri roki, je najbolje, da z njo napolnimo te jarke.

27. Pri plitvih podtalnih požarih na nezaraščanih in nedostopnih krajih (n. pr. na polju in na travnikih) si lahko prihranimo mnogo dela, če izolirne jarke izorjemo s plugom. Izorati moramo dve do tri zaporedne brazde, pri čemur naj meče plug zemljo na stran, ki je obrnjena od požarišča. Travo in žito moramo predhodno pokositi, odnosno požeti in odstraniti iz izolirnega pasu. Na isti način »zagradimo« tudi požare obsežnih žitnih polj, odnosno poljske požare vobče.

VESTNIK PROTILETALSKE ZAŠČITE

Urejuje dipl. chem. Črto Nučič, strok. ref. ban. uprave.

PRAVILNIK O ZAŠČITI PRED LETALSKIMI NAPADI

(Nadaljevanje)

b) Zaščita živali pred bojnimi strupi (konj, volov in psov)

Za zaščito dihalnih organov, oči in kože živali pred bojnimi strupi so upoštevne: maska, ogrinjala in obutev.

Zaščita konj. Za zaščito dihalnih organov in oči je namenjena maska, ki mora imeti dve cedili (ob straneh ali na hrbtu naličnice), ker je konju potrebna zelo velika množina zraka, oziroma kisika; odpor pri dihanju konja zelo moti, zato morajo biti cedila čim širša.

Če mask ni, je treba konju improvizirati masko tako, da se vzameta dve vrečici za oves in vtakneta ena v drugo. Mednje se dene plast žaganja, sena, slame itd., kar se prepoji s kemijsko substanco (natrijev thio-sulfat in pod.), ali pa se seno, slama itd. zmoči z vodo, kakor je treba zmočiti tudi vrečice za oves.

Za zaščito kože se pri konju uporabljajo posebna pokrivala, izdelana iz impregniranega platna.

Za zaščito nog (kopit) se uporablja predvsem obutev iz usnja, gumija itd.

Zaščita volov. Za zaščito dihalnih organov in oči se tudi pri volih uporablja maska, samo da je tu treba prirediti pripravo za odtekanje sline in sluzi.

Za zaščito kože in nog se upoštevajo ista sredstva kot pri konjih.

Zaščita psov. Za zaščito dihalnih organov in oči pri psih služi maska, ki se zadnje čase izdeluje tako, da je z vsake strani naličnice po eno cedilo, v smeri gobca p izdihalni ventil.

Za zaščito kože in nog je upoštevati ista sredstva kot pri konjih.

c) Zaščita hrane pred učinkom bojnih strupov

Ob uporabi bojnih strupov bo sovražnik v vojni zastrupljal tudi živež (človeško in živalsko hrano).

Živila so lahko zastrupljena z bojnimi strupi v obliki pare ali drobnih, finih kapljic, in to poglavitno z njih razprševanjem (če gre za tekoče bojne strupe) iz letal s posebnimi razprševalci, nameščenimi pod nosilnimi ploškvami letala, dalje tudi z eksplozijo strupenih izstrelkov (tekoči in trdni bojni strupi), z zastrupljanjem vode v vodnjakih itd. Zato je treba živila kar najbolje zaščititi.

Sredstva in material, ki so upoštevni za zaščito živil pred učinki bojnih strupov, so: navadni in povoščeni papir, lepenka, pergament, celofan, impregnirano platno, povoščeno platno, škatle iz lepenke, prepojene z voskom, steklene in glinaste posode, ki se dobro zapirajo, pločevinaste pušice, sodi, hladilni aparati, ledenice, cisterne, shrambe, skladišča itd.

Zaščita človeške hrane

Moka in drugi mlevski izdelki. Majhne množine moke in drugih mlevskih izdelkov je treba varovati pred učinki bojnih strupov v dobro zaprtih pločevinastih škatlah ali steklenih posodah kakor tudi v

dvojnih papirnatih vrečicah; večje množine (v vrečah) pa je treba imeti spravljene v dobro zaprtih shrambah (skladiščih).

Med prevozom je treba vreče moke in ostalih izdelkov tudi še pokriti s povoščenim platnom, slamo in podobnim.

Skladišča, ki služijo za shranjevanje moke in drugih mlevskih izdelkov, je treba med napadom z bojnimi strupi kar najbolj zapreti.

Kruh in razno pecivo. Manjše količine kruha in raznega peciva se dajo zaščititi pred učinkom bojnih strupov s tem, da se dobro zavijejo v pergamentni ali povoščen papir. Večje količine se lahko zaščitijo s tem, da so spravljene v dobro zaprtih shrambah in v skladiščih.

Kruh je treba ob prenašanju pokriti s povoščenim platnom, slamo itd.

Meso (surovo in suho) in drugi mesni izdelki. Majhne množine surovega in suhega mesa kakor tudi ostalih mesnih izdelkov je treba hraniti v dobro zaprtih posodah (škatlah, loncih) ali pa jih zaviti v dvojni papir; notranji papir je pergamenten ali parafiniran. Po možnosti je shranjevati meso in mesne izdelke v hladilnikih, da bi ne bili le zaščiteni pred bojnimi strupi, temveč da bi se tudi ne pokvarili.

Pri prenašanju morajo tudi meso in mesni izdelki biti pokriti s povoščenim platnom, nadalje s slamo, senom in podobnim.

Mesne konzerve so dobro zaščitene v svojih pločevinastih pušicah (dozah).

Mast. Male količine masti se hranijo v posodah kakor običajno, le da morajo biti dobro zaprte, ali pa se zavijejo v parafinirani oziroma pergamentni papir in hranijo na hladnem.

Če gre za večje množine masti, jih je treba spraviti v ledenice.

Ob prenosu je treba mast poprej zaviti v pergamentni ali parafinirani papir in spraviti v zaboje, ki so z notranje strani obloženi s papirjem, nato pa vse skupaj pokriti s povoščenim platnom.

Jajca je treba hraniti v zabojih z žaganjem ali oblanjem.

Pri prenosu je zaboje pokriti s povoščenim platnom, slamo itd.

Mleko in mlečni izdelki. Manjše količine mleka je treba hraniti v dobro zaprtih posodah (steklenicah).

Večje količine mleka in mlečnih izdelkov se hranijo v konvah kakor običajno.

Pri prenašanju je treba steklenice in konve pokriti s povoščenim platnom, debelimi poqrinjalom, slamo itd. (če ni zaprtega avtomobila).

Sladkor, sol, kava, čaj in razne začimbe se hranijo, če gre za majhne množine, zavite v pergamentni ali parafinirani papir oziroma v dobro zapirajočih pločevinastih škatlah ali steklenih posodah. Če gre za večjo množino, se hranijo v impregniranih vrečicah ali v trojnih vrečicah iz navadnega papirja; morejo se hraniti tudi v vrečah, izdelanih iz takega tvoriva. Za ta namen se morejo uporabljati tudi zaboji, ki so z notranje strani obloženi s papirjem in dobro zaprti.

Ob prenašanju sladkorja, soli, kave itd. v originalnih zavitkih je treba tovor pokriti s povoščenim platnom, slamo in podobnim.

Krompir in ostalo sočivje. Majhne količine je treba hraniti v papirnatih vrečicah, v zabojih, ki so obloženi s papirjem, in v vrečah iz impregnirane tkanine ali iz dvojnega papirja.

Večje množine tega sočivja je treba spraviti v vreče iz dvojnega papirja ali iz raznih tkanin, v jame (krompir) ali v suhe kleti in skladišča, ki se dajo hermetično zapirati.

Ob prenašanju je treba krompir in ostalo sočivje spraviti v vreče ali v zaprte zaboje, obložene s papirjem. Ta tovor pa je treba vsekakor pokriti s povoščenim platnom, slamo in podobnim.

Če je bil na njive, kjer so zasajeni krompir in drugi gomoljasti sadeži, vržen iperit ali lewisit (tekoči bojni strupi), je plast zemlje zadostna, da zaščiti sadeže pred učinkovanjem strupa. Pač pa se smejo sadeži izkopati iz zemlje in uporabljati za hrano šele po preteku več dni, t. j. potem, ko bojni strup deloma razpade, deloma pa izhlapi.

Suho sočivje (fižol, leča itd.) se more hraniti v vrečicah iz pergamentnega papirja ali pa v trojnih vrečicah iz navadnega papirja.

Konservirano sočivje je dobro zaščiteno v originalnih pločevinastih pušicah (dozah) ali v steklenih posodah.

Tobak. Manjši originalni zavitki tobaka se zaščitijo pred učinkovanjem bojnih strupov s tem, da se zavije po več takih zavitkov v povoščen ali pergamentni papir in spravi v škatle iz lepenke ali lesene zaboje, ki so z notranje strani obloženi z debelim papirjem.

Večje množine tobaka je treba hraniti v dobro zaprtih skladiščih.

Pri prenašanju je treba tudi zaboje s tobakom prekriti s povoščenim platnom, slamo in podobnim.

Voda. Majhne množine je hraniti v dobro zaprtih steklenih ali glinastih posodah, večje pa spraviti v lesene ali kovinske sode in v cisterne.

Voda v vodnjakih se zaščiti pred učinkovanjem bojnih strupov s tem, da se izdela vodnjaku ograja iz betona, pokrov pa iz betona ali železa tako, da hermetično zapira odprtino za pokrivanje vodnjaka. Poleg tega je treba vodnjak varovati pred sumljivimi osebami, ki bi morda hotele vodo zastrupiti.

Zaščita krme

Oves. Manjše množine ovsa je treba hraniti v trojnih vrečicah iz papirja ali iz tkanine, večje količine pa v dobro zaprtih skladiščih.

Slama in seno. Če sta slama in seno na odprtem prostoru, ju je treba hraniti v čim manjših kopicah; razdalja ene od druge mora biti čim večja. Kopice sena je treba pokriti s slamo.

č) Nabava, nadzorovanje in vzdrževanje opreme za osebno zaščito v dobrem stanju

Ti posli spadajo v dolžnost starešin, ki imajo na skrbi organizacijo zaščite prebivalstva pred letalskimi napadi (predsedniki krajevnih odborov, predsedniki pododborov in njihovi strokovni organi itd.).

Vsi ti so moralno in materialno odgovorni za nabavo, shranjevanje in vzdrževanje omenjene opreme po določenih osebah.

Njih dolžnost je:

1. da pripravijo že v mirnem času vsa sredstva za zaščito pred sovražnimi letalskimi napadi;
2. da pregledajo celokupno opremo vsakih šest mesecev;
3. da skrbijo za zavarovanje skladišč pred drobci granat, pred bojnimi strupi in vžigalnimi sredstvi;
4. da skrbijo, da se pokvarjena oprema pošilja v posebne delavnice v popravilo. V ta namen morajo imeti banovine delavnice ali v šoli za pouk prebivalstva ali pa v delavnici mestnega poglavarstva, ki opravlja hkrati tudi popravila zaščitne opreme iz manjših okolišnih krajev.

5. Popravila zaščitne opreme se opravljajo proti povračilu.

6. Opremo za zaščito civilnega prebivalstva pregledajo kdaj pa kdaj tudi strokovnjaki na krajih, kjer se ta oprema hrani.

7. Oskrbnik opreme za zaščito pred letalskimi napadi mora takoj, ko opazi kakšno okvaro, o tem obvestiti svojega nadrejenega starešino; ta pa mora nadalje poskrbeti, da se oprema popravi.

E. O organizaciji pouka vobče

1. Vsak prebivalec mora biti poučen o zaščiti pred vsemi bojnimi strupi, zlasti pa o pravilni uporabi zaščitnega materiala. Celokupno prebivalstvo mora znati uporabljati masko proti bojnimstrupom; osebje iz oddelkov (za kemijsko, pa tudi sanitetno in gasilsko službo) pa mora znati uporabljati vse vrste aparatov kakor tudi zaščitno obleko. Organizatorji, učitelji in starešine v vodstvu kemijske službe morajo napraviti svojemu položaju in funkciji ustrezni tečaj.

2. Pouk kemijske službe se opravlja na tečajih, in sicer:

a) na osrednjih tečajih, ki jih priredi vsako leto državnobrambni inspektorat za izvežbanje kemikov-instruktorjev za organizacijo in izvajanje celokupne kemijske službe v banovinah, velikih mestih in velikih podjetjih. Na tečaje prihajajo samo strokovnjaki kemiki ali lekarnarji. Sredstva za opravo takega tečaja morajo biti popolna; zato morajo obiskati udeleženci tudi zavod Obiličev;

b) na tečajih v banovinah za izvežbanje organizatorjev in vodij kemijske službe v vsej banovini in v vseh samostojnih ustanovah in podjetjih;

c) s predavanji ali zelo kratkimi tečaji v banovinskih in večjih mestih za izvežbanje osebja, ki sestavlja posamezne oddelke, in končno za poučevanje vsega prebivalstva po I. delu tega pravilnika.

3. Programe za izvajanje pouka na teh tečajih izdelajo pristojne ustanove, t. j. državnobrambni inspektorat, banovinski odbori (ozir. pododbori za kemijsko službo) in krajevni odbori (t. j. pododbori za kemijsko službo).

4. Iste ustanove določijo tudi predavatelje na tečajih, katerim se za ta namen po potrebi določi tudi honorar.

5. Trajanje tečaja je odvisno od kreditov in sredstev. Toda pouk se mora vsekakor izvesti do take stopnje, da vsak udeleženec popolnoma upozna dolžnost, katero naj vrši. Zato dobi vsak udeleženec po zaključnem tečaju oceno o usposobljenosti za dolžnost, za katero se pripravlja.

6. Mestno poglavarstvo Beograda kakor tudi vsa druga mestna poglavarstva, ki so na sedežih banovin, morajo ustanoviti posebno šolo za vse potrebščine an poučevanje na tečajih iz kemijske, sanitetne, gradbeno-tehnične in gasilske službe ter socialnega skrbstva. Vsi tečaji iz vseh teh panog se bodo opravljali v teh šolah. Vsaka teh šol mora načeloma imeti oddelke za praktično ponazarjanje vseh teh posameznih panog pouka. Velikost šole v posameznih krajih pa je odvisna od potreb tega kraja in banovine. Predsednik krajevnega odbora skupaj s predsednikom pododbora za propagando in ob podpori predsenikov vseh strokovnih pododborov mora skrbeti za to, da se ustanovijo, opremijo in uredijo šole, določijo predavatelji in izdelajo programi, in tudi za vse drugo, kar je še potrebno za opravljanje tečajev.

7. O ostalih potrebnih podrobnostih za delo na tečaju, kakor o razdelitvi ur, poučevanju, obiskovanju predavanj, doseženem uspehu itd. ima

skrb vodja tečaja, ki vodi tudi vso administracijo in odda arhiv po končanem tečaju šolskemu arhivu.

8. Na tečajih, pa tudi pri posebnih vajah se poglavitno uporablja mirnodobni zaščitni material. Ker uporablja pri teh tečajih eno masko po več oseb, jo je treba po vsaki uporabi dezinficirati.

9. Ker je mirnodobnega zaščitnega materiala malo, število tečajnikov pa veliko, se smejo uporabljati na posameznih tečajih tudi maske in drugi aparati iz mobilizacijskega materiala; takoj po uporabi je treba maske dezinficirati in v popolnoma pravilnem stanju vrniti na svoje mesto.

10. Da bi bilo ljudstvo kar najobširneje poučeno o nevarnostih, v katere ga dandanes lahko spravijo bojni strupi, je potrebno, da se pri ministristvu prosvete čimprej ustanovi komisija strokovnih predavateljev-kemikov, higienikov in prirodo piscev, ki naj predloži za vse šole programe za vse predmete, katere je treba sprejeti med učno snov, da bi se učenci seznanili z vsemi do danes znanimi bojnimi strupi.

F. Organizacija izvrševanja kemijske službe

1. Po členu 12., t. 3., členu 16., t. 5. in 6., in členu 18., t. 6., uredbe o zaščiti pred zračnimi napadi vodijo celokupno kemijsko službo v državi odbori in pododbori ali pa strokovne ali za to službo posebej usposobljene osebe. Vse posle kemijske službe pa opravljajo postaje in patrulje.

2. Sestav postaje za določevanje bojnih strupov je razviden iz priloženega pregleda I, sestav postaje za čiščenje ali uničevanje bojnih strupov pa iz pregleda II.

3. Postaje za ugotavljanje in za uničevanje bojnih strupov se ustanovijo v vseh večjih krajih, kjer so strokovnjaki, kemiki ali lekarnarji ali pa sposobne osebe, ki se dajo izučiti za opravljanje teh poslov. Med te osebe je treba šteti tiste, ki so dovršili srednjo šolo ali opravili nižji tečajni izpit srednje šole.

4. Večji kraji imajo lahko tudi več postaj za ugotavljanje in za uničevanje bojnih strupov. V takem primeru se določi vsaki postaji ustrezní rajon; razsežnost rajona je odvisna od velikosti naseljenega kraja, njegove oblike, notranje podobe itd.

5. Radi varčevanja pri napravi zavetišč ali zaklonišč je načeloma treba nastaniti postajo za ugotavljanje in postajo za uničevanje bojnih strupov na enem kraju, t. j. v enem zavetišču ali zaklonišču, le da v posebnih oddelkih, vendar skupaj z ustreznimi patruljami, kakor je to niže razloženo.

6. Po činu, položaju ali službi najstarejši strokovnjak v sestavu postaje je šef postaje. Njemu so podrejene tudi vse patrulje za ugotavljanje in za uničevanje bojnih strupov.

7. Vsaka strokovna oseba iz sestava postaje mora ne glede na strokovnost tega osebja opraviti ustrezní tečaj za kemijsko službo, kakor je to v prednjem oddelku (pod E) določeno.

8. Sestav patrulje za ugotavljanje bojnih strupov kakor tudi sestava opreme takih patrulij sta razvidna iz priloženih pregledov III in IV; sestav patrulje za čiščenje ali uničevanje bojnih strupov in njena oprema pa sta razvidna iz pregledov V in VI.

9. Patrulje za ugotavljanje in uničevanje bojnih strupov se ustanovijo pri posameznih postajah, v katerih sestav spadajo. Število teh patrulij je

odvisno od razsežnosti postajnega rajona, njegove važnosti in obljudenosti. Vsekakor pa mora biti patrolj toliko, da more vsaka patrolja tudi ob najtežjih razmerah izvršiti delo v najkrajšem času in da ni ne enega dela naseljenega kraja, ki bi ne pripadal kaki postaji in kaki patrolji.

10. Posebno važno je, da se opravi ugotovitev bojnih strupov najdalj v 15 minutah, razen če za kemijski postopek sam, kakor je razložen v oddelku B, ni treba več časa, in da se v tem času tudi zaznamuje prostor, kjer so se strupi razširili. Na podlagi tega se v določenem postajnem rajonu določijo vsaki patrolji ulice ali ožji okoliši.

11. Če na kak del postajnega rajona ni padla nobena sovražna bomba ali ni bil vržen bojni strup kako drugače, se patrolje tega rajona, predvsem patrolje za uničevanje bojnih strupov, napotijo lahko v drug rajon, ki je bolj zastrupljen.

12. Prizadevati si je treba, da se za vse posle kemijske in sanitetne službe in za vse posle socialnega skrbstva, maskiranja, propagande in administracije uporablja predvsem žensko osebje in samo za najtežja dela, n. pr. pri uničevanju bojnih strupov pri brizgalnah in na ulicah, pa moško osebje.

13. Če nedostaje strokovnega ženskega osebja, je treba uporabljati tisto osebje, ki ima po svoji šolski kvalifikaciji in po svoji izobrazbi možnost, da se usposobi za službo, za katero je določeno, in ga usposobi na praktičnih tečajih.

14. Načeloma je za vse službe v vojni uporabljati od ženskega osebja tiste osebe, ki nimajo otrok ali ki imajo starejše otroke izven srednje šole, oziroma take otroke, ki so že pomočniki ali samostojni delavci, ali katerih otroci so na oskrbi izven doma. Take osebe je šteti za obveznike državne obrambe, razen če po svojih fizičnih in duševnih lastnostih niso sposobne za te posle.

15. Vse te edinice se ustanovijo z vpisom zgoraj omenjenih oseb v sezname po postajah, v katere je treba ločeno vpisati tudi osebje iz sestava patrolj.

Tem seznamom je treba priključiti tudi preglede materialne opreme cele postaje (z ustreznimi patroljami); ta oprema se mora hraniti v njenem zaklonišču ali v njegovi bližini.

Končno je treba tem seznamom in pregledom priključiti tudi kratek opomnik za delo.

16. Organizacijo te službe je poveriti zvezi ali združenim ženskim društvom po izdelanih načrtih ustreznega pododbora vsakega kraja. V ta namen morajo pododbori za kemijsko in sanitetno službo, za izselitev in za propagando, kakor tudi sekcija za maskiranje opraviti te posle sporazumno z ženskimi društvi, ki naj se zato porazdelijo na sekcije za ustrezne službe po t. 3., 4., 5., 6., 8., pod a), in 9. člena 16. uredbe z zakonsko močjo o zaščiti pred zračnimi (letalskimi) napadi.

Minister za vojsko in mornarico,
armijski general
Mil. Đ. Nedić s. r.

»GASILEC« izhaja vsakega 1. v mesecu in stane za člane letno 20 din. za čete in župe 25 din. za občine in druga oblastva ter zasebnike pa 30 din. Naročnina za inozemstvo 40 din. Posamezna številka stane 2.50 din. — List izdaja Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Urednik Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, predstavnik Albin Hrovatin.